

บทที่ 3

ภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์

ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของหญิงไทยจากวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิงทั้ง 5 เรื่อง ผู้วิจัยจะแยกประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์ 4 ประเด็น ได้แก่ บุคลิกลักษณะความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม แนวทางในการดำเนินชีวิต และสถานภาพของหญิงไทย ตามลำดับดังนี้

1. บุคลิกลักษณะ

บุคลิกลักษณะ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ เสื้อผ้า การแต่งกาย และพฤติกรรม การแสดงออกถึงนิสัย ผู้วิจัยได้แยกประเด็นศึกษาบุคลิกลักษณะแบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1.1 ลักษณะภายนอก หมายถึง ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ปรากฏให้เห็นด้วยตา สามารถสัมผัสจับต้องได้ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงผู้หญิงสองช่วงวัย ดังนี้

1.1.1 ผู้หญิงก่อนแต่งงาน จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของหญิงไทย ผู้วิจัยพบว่า รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ ของผู้หญิง จำแนกได้ดังนี้

1) **หน้าตาสวย** วรรณกรรมที่เก็บข้อมูลให้ภาพของหญิงไทยที่มีหน้าตาสวย และรูปร่างดี สมส่วน ดังตัวอย่าง

ในเรื่องปูนปิดทองได้กล่าวถึงหญิงสาวที่เป็นตัวละครรองชื่อกำไลทอง ซึ่งกำไลทองมีความสวยอย่างสาวเมืองกรุง ประดับแต่งใบหน้าให้สวยสะกดตาด้วยสีสันทาจากเครื่องสำอาง เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกฝ่ายชายโดยเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่เขาไว้ใจวางใจได้ เมื่อเขาพาเข้าบ้าน เป็นภาพสะท้อนลักษณะของผู้หญิงสวยจากตัวเขาและคนรับใช้ในบ้าน ดังนี้

“เขามองดูใบหน้าของผู้หญิงข้าง ๆ ก็เป็นคนสวยคนงามแห่งเมืองหลวง ที่หอมห่อด้วยกิเลสธรรมดา ๆ ซึ่งสามารถพบปะได้ในที่ทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคนคนนั้นมีเงิน... เขาก็จะสามารถเกี่ยวหล่อนไว้ได้ ไม่ยากเย็นอะไรเลย”

“มือคุณสวยจริง ยังกับเทียนเนอะ ฝ่ามือก็นุ่ม แต่คนฝ่ามือนุ่มนี้ใจโหดนะ เพื่อฝันมากมายกายกองเสียด้วย”

“หล่อนผิวขาวราวกับนมสด ปากแดงแดง คนใช้เก็บเอาไปพื้พำหลังบ้าน แก้มก็เป็นจ้ำ ตาก็เขียวเขียว” (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 4-6)

จากทั้งตัวอย่างข้างต้น ได้สะท้อนลักษณะของผู้หญิงสาวสวยในสังคมเมือง ที่มีใบหน้าสวย ผิวพรรณขาวราวกับนมสด แต่งเติมสีสันทนใบหน้าที่ทั้งแก้ม ตาและปากให้สะดุดตา มือสวยเหมือนเทียน ซึ่งแสดงให้เห็นความนิยมในลักษณะของมือสวย จะต้องเรียวยาวดั่งเล่มเทียน นอกจากนั้นยังรวมไปถึงฝ่ามือก็ต้องนุ่มจึงจะสวยงามครบสูตร ยังมีลักษณะอื่น ๆ ของผู้หญิงสาวสวยที่ปรากฏกับตัวละครอื่นอีก เช่น

เพชรเรียง ตัวละครรองในเรื่องปูนปิดทองอีกคนหนึ่ง ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับตัวละครเอกฝ่ายชาย เช่นเดียวกับกำไลวง แต่เพชรเรียงเกิดในครอบครัวที่มีฐานะดี มีการศึกษาดี และเป็นคนสวย ซึ่งผู้เขียนได้สื่อภาพความสวยโดยตัวละครหญิงด้วยกัน ทั้งตัวละครเอกที่ชื่อบาลี ดังตัวอย่าง

สาวสวยนามเพชรเรียงยืนอมยิ้ม...บาลีหันไปสบตาหล่อน ออคนิยมยินดีในผิวพรรณละเอียดอ่อนและรูปหน้านมรี รับกับทรงผมเปิดหน้าผาก ปล่อยปลายสลวยง่าย ๆ ของหล่อนมิได้ อายุคงไม่เกินยี่สิบห้าหรือราว ๆ นั้น บาลีนึกในใจ ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเพราะเหตุใดหล่อนจึงเกิดความสนใจรูปร่างหน้าตาและวัยของสาวสวยผู้นี้ในนาทีแรกที่พบ

เพชรเรียงหัวเราะรำ เห็นฟินสวย ตาเป็นประกายมาจากประตูห้องรับแขกเลขที่เดียว หล่อนเปิดประตูให้สองเมืองอย่างรวดเร็ว ก่อนที่เขาจะเปิดเอง

บาลีตามไปข้างหลังคนทั้งคู่...แลดูความกระฉับกระเฉงของเพชรเรียงก็ให้รู้สึกทว่าหญิงสาวผู้นี้คงไม่เลวนัก ถ้าสองเมืองคิดจะแต่งงานด้วย...เจลิยวลลาด สังคมดี” (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 291, 339)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นภาพของผู้หญิงไทยสาวสวย ที่ผู้ชายพึงพอใจยังต้องมีใบหน้านมรี ตาเป็นประกาย ฟินสวย ทรงผมเปิดหน้าผาก ผมยาวสลวย ผิวพรรณละเอียด และยังกระฉับกระเฉงอย่างผู้หญิงสมัยใหม่ด้วย

ผู้หญิงไทยที่มีความสวยอีกคนหนึ่งคือ“หล่อน” จากเรื่อง หมอที่ซูดไม่ออก ในรวมเรื่องสั้นชุดอณุมณีแห่งชีวิตของอัญชัน ได้มองภาพความสวยของผู้หญิงในด้านรูปร่างที่ดึงดูดใจเพศตรงข้าม ดังตัวอย่าง

เรื่องทั้งหมดคงจะเป็นด้วยว่า หล่อนมีคุณสมบัติของผู้เป็นสุภาพสตรีที่ดูเรียบร้อยอ่อนโยน วัคได้จากกิริยาอาการที่แสดงออก ทั้งตัวหล่อนเองก็เป็นคนเอวบางร่างน้อยราวกับถอดแบบมาจากนางในของอีกสมัยหนึ่ง ชำหน้าตาดูก็ไฉ่ฉ่ำ คุณสมบัติทั้งหมดนี้จึงได้ดึงดูดความตรงข้ามกันของ ชายอกสามศอก ให้เขาติดตาต้องใจหล่อนในแต่แรกมิใช่น้อย (อณุมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 57-58)

ผู้เขียนได้บรรยายลักษณะของผู้หญิงสาวสวยที่ดึงดูดใจเพศชายอกสามศอก อีกอย่างหนึ่งก็คือความบอบบาง เอบางร่างน้อยอรชรอ่อนแอ ซึ่งเชื่อว่ารูปร่างอย่างนางใน อันหมายถึง ผู้หญิงสาวพนักงานฝ่ายในที่รับใช้ในพระราชวังในวรรณคดี โดยจะต้องงามพร้อมทั้ง รูปร่าง หน้าตา และกิริยาท่าทางเรียบร้อยอ่อนโยน

นอกจากนี้ อัญชันยังได้บรรยายลักษณะของผู้หญิงที่สวยงามสะกดตา เป็นคารานักร้องคนหนึ่งที่ได้เงินกับยายเหล่ ขอทานข้างถนน ดังตัวอย่าง

...แต่ครั้นหญิงสาวผู้นั้นหันหน้ามา แกล้งกับอุทานร้องอยู่ในใจว่า อุแม่เจ้า ทั้งสวยทั้งสาว ขาวเสียวระกะไข่นอก ผิวพรรณวรรณะสะสวยหมดจดอะไรอย่างนี้แม่คุณ ยายเหล่ แกร่งไปกับรูปโฉมของสาวน้อยในรถ แล้วเธอผู้นั้นก็หันมาสบตากับยายเหล่เข้าพอดี” (อัญชันแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 162)

จากตัวอย่างนี้ เห็นว่าผู้หญิงสาวที่สวยงาม มีผิวพรรณสวยขาวราวกับไข่นอก แสดงให้เห็นว่าความสวยในด้านผิวพรรณจะต้องขาวใส ซึ่งเป็นความนิยมอย่างหนึ่งในปัจจุบัน

ภาพลักษณ์ของหญิงไทยที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมจะมีรูปหน้าสวย มนรี ฟันขาวสะอาด ผิวขาว รูปร่างสูงโปร่งเพรียวบาง ปราศเปรียวกระฉับกระเฉง ซึ่งสะท้อนความนิยมของคนไทย ในการคาดหวังคุณสมบัติภายนอกของผู้หญิงสาว จะต้องรู้จักดูแลตนเองให้มีหน้าตาสวยงาม รักษาบุรปร่างให้สมส่วน นิยมให้สูงโปร่ง และผอมขาวสลวย จึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนสวย

2) *หญิงสาวที่ไม่สวย* หมายถึงหญิงสาวที่หน้าตาไม่สวยมาก แต่เน้นให้ดู แปลกตา คางเหลี่ยม ปากค่อนข้างกว้าง มีรูปร่างสูงโปร่งบาง ลำคอระหง นิ้วเรียวยาว ผิวพรรณมีทั้ง ผิวขาว และผิวสองสี เป็นผู้หญิงที่ตัวตนเป็นจริงอย่างคนธรรมดาทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในเรื่องขุนปัดทองได้สะท้อนภาพลักษณ์ของหญิงสาวที่เป็นตัวเอก ของเรื่องชื่อบาลี เป็นสาวสมัยใหม่ ที่ดูเก๋แปลกตา กระฉับกระเฉง ดังนี้

บาลีตอบพลางหัวเราะเก้อ...ยามหล่อนเกื่อนั้น นาคูไม่น้อย...คล้ายกับ ดอกไม้สีชมพูอ่อน โผล่แทรกขึ้นมาระหว่างป่า

ความจริงหล่อนไม่ใช่คนสวย แต่เป็นคนที่เรียกได้ว่าเก๋อย่างกลมกลืน ปากหล่อนค่อนข้างกว้าง หากไม่น่าเกลียด เพราะบังเอิญรับกันดีกับนัยน์ตาโตลึกและคางเหลี่ยม สีสนิมของนัยน์ตานี้ไปทางเดียวกับสีผม เป็นนัยน์ตาที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ซับซ้อน

...กีนี้น้าลิ้มได้ปล่อยผมสยายยาวเหมือนเคย หากแต่เปิดคลบขึ้นไปพัน ทบไว้รอบศีรษะ แลเห็นหน้าผากสวยและต้นคอระหง หากแต่ทำให้คางเหลี่ยมของหล่อนขึ้นสัน ชัดเจน การแต่งหน้าที่ออกสีน้ำตาลอมแดง ทำให้แลดูเหมือนหล่อนเป็นสิ่งที่ต้องมองนาน เพื่อผู้มอง จะได้เห็นความหมายลึกซึ้งที่ซุกซ่อนไว้ (ขุนปัดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 36, 340)

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่าลักษณะหน้าตา ผิวพรรณ ของนางเอก ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากใบหน้ามนรี ขาวผ่อง เป็นใบหน้าที่มีคางเหลี่ยม ปากกว้าง นัยน์ตาสีสนิม ผิวหม่นละเอียด แต่สิ่งที่ยังคงไว้คือ ลักษณะรูปร่างสูงโปร่ง บอบบาง ลำคอระหง และผมยาวสลวย ท่าทางปราดเปรียวกระฉับกระเฉง ซึ่งในบทความเรื่อง “วาทกรรมผู้หญิงไทยกับความแปรเปลี่ยน” ของ วาฬิ ชันธุวาร ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ของชูชาน บอร์โด ในการศึกษาเรือนร่างของสตรี เช่น ผอม สูง มีส่วนเว้า ส่วนโค้งและส่วนนูนเฉพาะที่ ฯลฯ ซึ่งบอร์โดแสดงให้เห็นว่าทำให้ผู้หญิงต้องการมีภาพลักษณ์ที่สวยงามจึงต้องควบคุมอาหาร ควบคุมร่างกาย ทำศัลยกรรมตกแต่ง เพื่อให้ดูสวยตามกฎเกณฑ์ว่าด้วยความสวยที่วาทกรรมกำหนดขึ้น (วาฬิ ชันธุวาร, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 21 (2) ม.ค.-มี.ค. 47 หน้า 35) ซึ่งแม้แต่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วก็ยังปรารถนาให้ตนเองมีรูปร่างหน้าตาที่สวยงามอยู่เสมอเช่นกัน

1.1.2 ผู้หญิงหลังแต่งงาน นักเขียนหญิงได้นำเสนอภาพลักษณ์ ด้านรูปร่างหน้าตาภายนอกของหญิงไทย เมื่อแต่งงานแล้ว ตามฐานะและสังคมของตัวละครนั้น ๆ จำแนกได้ดังนี้ดังนี้

1) *มีความงามตามวัย* หมายถึง ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว มีลูกแล้ว แต่ยังรักษา รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณให้ดูดี บางทีอาจจะชะลอความแก่ ด้วยการ โกรกย้อมสีผม หรือ การทำศัลยกรรมใบหน้า ดังตัวอย่าง

สายทอง ตัวละครหญิงรุ่นพ่อแม่จากเรื่องปูนปิดทอง เป็นแม่ของสองเมือง ตัวละครเอกฝ่ายชาย สายทองเป็นผู้หญิงที่มีสามีหลายคน ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมชั้นสูง ออกงานสมาคมอยู่เป็นประจำ สายทองจึงดูแลรักษารูปร่างภายนอกให้ดูดีอยู่เสมอ ถึงแม้จะอายุมากแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุณสายทองในวัยเกือบ ๆ หกสิบยังสาวพริ้ง ผมดำสนิทเพราะย้อมหรือ โกรกอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่หน้าผากโหนกนูนผิดตา ...มีบางอย่างบนดวงหน้าผิดเพี้ยนไป... เหมือนกับเอาบุคลิกใครสักคนมาสวมใส่ไว้ในตัวคุณสายทอง แก้มเต่งราวกับไม่มีวันยุบ แต่มันเต่งเหมือนถูกสัตว์ร้ายต่อยมากกว่าจะเต่งโดยธรรมชาติ ...เพียงนัยน์ตาเท่านั้นที่เป็นนัยน์ตาคู่เดิม...แต่คุณบุรียังรู้สึกอยู่นั่นเองว่า เปลือกตาล่างได้เบียดเอาเนื้อที่ดวงตาโตสวยของเธอเข้าไปจนเห็นได้ชัด จมูกทะ เขาแลดูจมูกเธอ พลาจรู้สึกโล่งอก...ยังเป็นจมูกอันเดิมที่เป็นของเธอแท้ ๆ (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 90)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นลักษณะภายนอกของผู้หญิงไทยสูงวัยอายุเกือบ หกสิบปีแล้ว ปกติความร่วงโรยย่อมมาเยือนตามธรรมชาติ แต่การที่ยังสาวพริ้ง มีผมสีดำสนิท แสดงว่าความจริงสีผมของสายทองน่าจะหงอกขาวแล้ว หน้าผากโหนกนูน แก้มเต่งตึง

เป็นการชะลอความแก่โดยพึ่งการศัลยกรรมตกแต่ง โดยยึดความนิยมตามยุคสมัย นั่นคือหญิงไทยที่สวยงาม จะต้องมียศผมด่าละเอียด ซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของผู้หญิงฉลาด ตามตำราโหวงเฮ้งของจำลอง พิณนาค (อ้างในอุ๋นใจ เจียมบุรณะกุล, 2547: 78)

นางลำพู แม่ของสภาเพื่อนของสองเมืองจากเรื่องปูนปิดทอง นางมีลักษณะของผู้ใหญ่ใจดี ร่าเริง ร่าเริง อุ่มเอิบ สองเมืองทั้งรัก เคารพนับถือ และอบอุ่นทุกครั้งที่มาเยือนครอบครัวนี้ ในยามเหนื่อยหน่าย หรือทุกข์ใจ ดังตัวอย่าง

ร่าเริงของเธอดูเอิบอุม แม้จะไม่ใช่คนบุญหนักศักดิ์ใหญ่ เธอนั่งผ้าซิ่นไหมสีดากุ้ง สวมเสื้อปานขาวปักในตัวเรียบ ๆ หน้าอ้อมอยู่เสมอ แวดตากรุณา ผมน้อยข้างขาวแกมตัดสั้นเธอมีลักษณะรวม ๆ คล้ายอาหมาก (ปูนปิดทอง ฤกษ์นา อโศกสิน หน้า 566)

ตัวอย่างข้างต้นนี้กล่าวถึงลักษณะของหญิงไทยที่มีลักษณะของผู้ใหญ่ใจดี โดยมีลักษณะภายนอกคือ ร่าเริง อุ่มเอิบ หน้าอ้อมอยู่เสมอ แวดตากรุณา สวมผมน้อยข้างขาวแกมตัดสั้น แสดงถึงผู้หญิงที่ไม่ได้พึ่งพาการศัลยกรรมตกแต่ง สวมผมน้อยผ่านการโกนข้อม แต่ดูสวยด้วยธรรมชาติ ตามวัย มีจุดเด่นที่การแสดงออกอย่างคนใจดี มากกว่ารูปลักษณะภายนอก

2) ผู้หญิงที่ดูโรยรากว่าวัย หมายถึง ผู้หญิงที่ต้องทำงานหนักจนผอมแห้ง ซีดเซียว โรยรา หาเค้าความสวยเดิมแทบไม่มี ดังตัวอย่าง

“หล่อน” ตัวละครหญิง ในเรื่องหม้อที่ขุดไม่ออก จากรวมเรื่องสั้นชุดอัญมณีแห่งชีวิต เป็นผู้หญิงที่เกิดในตระกูลที่มีฐานะดี มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม พอแต่งงาน มีลูกสองคน ชีวิตก็เปลี่ยนไป “หล่อน” ทำงานหนักจนไม่มีเวลาดูแลตนเอง จึงผอมแห้ง ซีดเซียว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...หน้าตาของหล่อนที่ไปปรากฏอยู่บนบานกระຈักถัดเบื้องหลังสามี กลับเป็นใบหน้าอันซีดเซียวแห้งแล้ง ผิวพรรณไม่ได้จับเลยซึ่งราศี ผมน้อยที่รวบเสย ขึ้นไปรัดไว้ตามบุญตามกรรมลวก ๆ เนื้อหนังมังสาที่ประกอบเป็นร่างของหล่อนอัดคึด ผอมแห้ง น้ำนวลของอิสตรีเพศผู้ผ่านวาระแห่งวัยมาไม่เกินสามสิบปี ถูกความไร้สุขเผาจนไม่ทั้งร่อยว่าหล่อนเองเคยเป็นมองแล้วสะสวยเจริญตาหาน้อยไม่มาก่อน (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 71)

ตัวอย่างดังกล่าวเป็นลักษณะของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว และวัยยังไม่เกินสามสิบปี ได้รับความทุกข์ มีภาระงานมากมาย จนไม่ได้ดูแลตนเอง ทั้ง ๆ ที่เป็นคนเคยสวยมาก่อน กลายเป็นผู้หญิงที่ไม่มีสง่าราศี ใบหน้าซีดเซียวแห้งแล้ง ผิวพรรณหม่นหมอง ผมน้อยรวบเสยรัดไว้ลวก ๆ รูปร่างผอมแห้ง เป็นภาพอีกด้านหนึ่งของผู้หญิงไทยที่พอแต่งงานแล้วจะไม่ใส่ใจดูแลตนเอง อาจจะด้วยเหตุผลจากภาระงานที่หนักหน่วงจนไม่มีเวลา หรืออาจจะถือว่าแต่งงานแล้วไม่จำเป็นต้องแต่งมากก็ได้

1.2 ลักษณะนิสัย ลักษณะนิสัยของตัวละครเป็นสิ่งที่ผู้เขียนกำหนดพฤติกรรมให้ตัวละครมีลักษณะตามแต่บทบาทที่ควรจะเป็น จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยแบ่งลักษณะนิสัยตัวละคร ดังนี้

1.2.1 ลักษณะแบบหญิงไทยสมัยเก่า แม้วรรณกรรมเป็นเรื่องราวชีวิตคนในปัจจุบัน แต่ก็สะท้อนถึงภาพลักษณ์ของหญิงไทยสมัยเก่าที่สุภาพเรียบร้อย มารยาทดีงาม อหังการดี มองโลกงดงาม ไม่มีปากเสียงกับบุพการี และสะท้อนถึงภาพของหญิงไทยที่ยังมีให้เห็นทุกยุคทุกสมัย คือหญิงที่อยู่ในโอวาทสามี ประณีตเรียบร้อย หัวอ่อน ไม่สู้คน หวาดกลัวโลกภายนอก ขอมเป็นเบี้ยล่างของสามี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องทั้งหมด คงจะเป็นด้วยว่า หล่อนมีคุณสมบัติเป็นสุภาพสตรีไทยที่ดูเรียบร้อย อ่อนโยน อดได้จากกิริยาที่แสดงออก...

“...หล่อนมิใช่คนฉลาดปราดเปรียวนัก แต่ก็ได้ร่ำเรียนมาพอสมควร เพื่อนร่วมงานเคยเปรยเทียบสั่งสอนไปด้วยเมื่อมองทะเลดูรุปรังไปเห็นความไม่ทันคน ปรากฏอยู่ในกิริยาดุ่มเตี้ยมเหนียวอายไม่มีสรวลของหล่อน หล่อนจึงถูกนำเอาไปมอบสมญาให้ใหม่พอหอมปากหอมคอภายในวงสหพรรคด้วยกันว่า “อินางในวรรณคดีไทย” (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 58, 63, 64)

ลักษณะนิสัยของผู้หญิงไทยดังตัวอย่างนี้ ยังมีมากในสังคมปัจจุบัน นั่นคือเรียบร้อย สุภาพ อ่อนโยน เป็นที่น่าสังเกตว่าในอดีตคตินิยมของผู้ชายในด้านความพึงพอใจผู้หญิงนั้นจะเน้นไปที่กิริยามารยาท การประพฤติที่ดั่งตามจารีตประเพณีปฏิบัติต่าง ๆ ส่วนความพึงพอใจด้านรูปร่างหน้าตานั้นเป็นเพียงส่วนประกอบ (วาลี ชันธุวาร, 2547: 37)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังสะท้อนลักษณะนิสัยของหญิงไทยสมัยเก่าคือ การเป็นแม่บ้านแม่เรือน หุงหาอาหารหวานคาว มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขยันขันแข็ง และชอบทำบุญ ดังตัวอย่างการกระทำของตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องความสุขของกะทิ โดยผู้เขียนได้บรรยายผ่านพฤติกรรมของตัวละครดังนี้

ยายของกะทิ ใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุที่บ้านริมคลองแถวอยุธยา โดยดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายอย่างชาวบ้านทั่วไป ชอบทำอาหารหวานคาว นอกจากทำไว้กินแล้วยังแจกชาวบ้านและทำบุญ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสียงกระแทกกับตะหลิวปลุกกะทิให้ตื่นขึ้นเหมือนวันก่อน ๆ ที่จริงแล้วกลิ่นหอมกรุ่น ๆ ของข้าวสุกก็มีส่วนด้วย รวมทั้งกลิ่นควันจากเตาและกลิ่นไข่ทอด...

สำหรับข้าวรออยู่แล้ว มีโอใหญ่แบบนี้ทุกเช้า ตาจะยึดผักต้มกับน้ำพริกเป็นหลัก ผักผัดกับปลาทอดเป็นของกะทิเกือบคนเดียว ตาเลี้ยงของทอดน้ำมันทุกชนิด ตาบันลัปล้างยาว่า อาหารของยายเหมือนทาเซลล็ก สักวันจะเอากระแทกกับตะหลิวของยายไปบริจาคกองทัพ

หลอมทำปิ่นใหญ่ กู้ชาติ ถ้ายายไฉยก็จะได้ยั้ง และวันนั้นเสียงเคาะตะหลิวเคาะกระทะแตกของยาย ก็ดังลั่นสะท้านสะเทือนและถึกระทะแตก จนน่าแปลกใจที่กระทะยังอยู่ดีและทำหน้าที่เช่นเดิมได้ในวันต่อมา

...บางทีกะที่รู้สึกเหมือนยายกลัวตัวเองว่าง ในครัวจึงมีงานน้อยใหญ่ ทำขนมแจก ทำขนมใส่บาตร ทำขนมทำบุญ ตามบอกว่าฝีมือก็ขึ้นๆ อาศัยทุ่มทุนถึงเครื่องเป็นหลัก กะที่มีขนมกินอ้อมท้องเมื่อกลับจากโรงเรียนทุกวัน ถ้าต้องทำการบ้านหรือดูหนังสือเตรียมสอบแบบนี้ยิ่งหายห่วง ยายจะยกมาตั้งข้างตัว ใส่ขวดโหลมาวางเรียงให้เลือกอย่างกับร้านลุงเชียงที่ป้ายรถสองแถว (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 13, 14, 36)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงถึงภาพลักษณ์อันเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงไทยที่ผู้ชายต้องการ ในการทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือน หุงหาข้าวปลาอาหาร ดูแลปรนนิบัติสามีและทุกคนในครอบครัว รู้จักทำบุญใส่บาตรอยู่เป็นประจำ ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่สะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงไทยได้อย่างชัดเจน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นลูกหลาน

ตัวอย่างผู้หญิงไทยที่ผู้เขียนได้สะท้อนผ่านตัวละครชาย จากเรื่องอัญมณีแห่งชีวิต ในการเอ่ยถึงความขยันของแม่อย่างภาคภูมิใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นี่ถ้าแม่ฉันยังอยู่ ป่านนี้แถวตำแหน่งแม่ดีเด่นแห่งชาติ มาแล้วละ ก็เก๋เนี่ย โอ้โฮ! ขยันว้าวอด ขนาดกำลังท้องแก่ ๆ ยังไม่ยอมหยุดขายเครื่องในวัวต้มเลยเธอ แถวเสียขายตั้งค่าขายถ้วยเดียว ไอ้เลีเก้นะ มันคลอตกเตาเครื่องในต้มเลยรู้เปล่า คนกินอยู่จ้ะ ตกใจเปิดรีบกันไปหมดทั้งเพิง...” (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 61-62)

ตัวอย่างนี้แสดงถึงลักษณะของผู้หญิงไทยที่มีความขยันขันแข็ง ทำงานหารายได้ไม่แพ้บุรุษ การเปรียบเทียบว่าต้องคว้าตำแหน่งแม่ดีเด่นแห่งชาติ น่าจะหมายถึงการประกวดแม่ดีเด่นสมัยก่อนจะต้องวัดด้านความขยัน เป็นคุณสมบัติสำคัญ หรือหมายถึงความภาคภูมิใจของคนที่ถูกซึ่งเป็นบุตร เอ่ยถึงผู้เป็นมารดาด้วยความปลาบปลื้ม ชื่นชม

กล่าวโดยสรุปในสมัยก่อนผู้ชายไทยคาดหวังว่าเมื่อแต่งงานกับผู้หญิงไทย คนใดแล้วจะต้องได้ผู้หญิงที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง กิริยามารยาทงดงามเรียบร้อย มีความประพฤติดี เป็นแม่ศรีเรือน เพราะจะทำให้ชีวิตสมรสของผู้ชายคนนั้นมีความสุข (วาลี ชันธุวาร, 2547: 37) ซึ่งมีปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่องต่าง ๆ เช่น สุภาษิตสอนหญิง ไตรภูมิพระร่วง กฤษณาสอนน้อง คำฉันท์ ขุนช้างขุนแผน เป็นต้น

1.2.2 ลักษณะแบบเริ่มเปลี่ยนแปลง หมายถึง ลักษณะของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ตามอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ อีกทั้งผู้หญิงได้รับการศึกษาดีขึ้น มีโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์กว้างขึ้น พฤติกรรมการแสดงออกจึงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป มีความเป็นตัวของตัวเอง

ตัดสินใจดำเนินชีวิตด้วยตนเอง แต่ยังคงอยู่ในกรอบวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม ผู้วิจัยพบในวรรณกรรมโดยนำเสนอผ่านตัวละครหญิงชื่อกมลลา ภรรยาคนสุดท้ายของบุรี จากเรื่องปูนปิดทองถึงแม้บุรีจะอายุมากแล้วแต่เขายังมีผู้หญิงอื่น ซ้ำร้ายยังนำโรคร้ายทางเพศสัมพันธ์มาติดภรรยา เกิดปัญหาครอบครัว จนบางครั้งกมลลาที่หวั่นไหวไปกับชายอื่น แต่ก็ไม่กล้าพอที่จะทำผิดศีลธรรม แม้กระทั่งทิ้งหรือหันหลังให้กับความเลวร้ายที่ตนเองประสบอยู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การที่เขาทอดทิ้งหล่อนให้อ้างว้างอยู่กับคำคืนอันเปล่าเปลี่ยวนั้น ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางจิตอย่างไร และก็ความทุกข์นี้เองที่ทำให้หลายหนหลายครั้ง...หล่อนเกือบจะเห็นผู้ชายคนอื่นมีเสน่ห์ขึ้นมารำไร เป็นต้นว่าเขาที่ทำงานเดียวกับหล่อน

กมลลาอยากถามถึงอิทธิพลของเขาเหมือนกัน แต่ความรู้สึกขณะนั้นไม่อำนวย จึงได้แต่เดินค่ออ่อนค่อพับไปถึงห้องเขา...หลงลืมความโกรธและความเจ็บใจที่เคยได้รับจากเขา โดยสิ้นเชิง หลงลืมตลอดทั้งความหวาดกลัวโรคร้ายที่เขาเคยพามา...(ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 182-185)

ลักษณะนิสัยของตัวละครข้างต้นนี้ เป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทยปัจจุบัน นั่นคือได้รับการศึกษาดี มีอาชีพที่มั่นคง แต่ชีวิตครอบครัวแตกร้าง ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ต้องเก็บกดความรู้สึกเจ็บปวดไว้ อดทนต่อความไม่รู้รักพอของสามี จนอาจเกิดความเจ็บป่วยทั้งทางกายและจิตใจ แต่ก็ยังอดทน เมื่อสามีกลับตัวก็สามารถให้อภัยได้ในที่สุด

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบตัวละครหญิง จากเรื่อง หม้อที่ขูดไม่ออก ในรวมเรื่องสั้นชุดอัณณานิแห่งชีวิต คือ “หล่อน” เป็นผู้หญิงที่ผู้เติบโตมาจากครอบครัวผู้ดีมีตระกูล ได้รับการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางกายและทางจิตใจอย่างดี แต่เมื่อแต่งงาน หล่อนต้องพบพานสามีที่โหมโห่ร้าย เห็นหล่อนเป็นกระสอบทราย ทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจทุกครั้งที่ถูกขัดใจ แม้แต่ลูกอีกสองคนก็หวาดกลัวบิดา จนไม่กล้าสู้หน้า ได้รับแต่ความทุกข์ทรมาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หล่อนรู้สึกตัวเองถูกลากถูกลู่อึงไปที่หน้าต่าง แล้วก็ถูกสามีจับเหวี่ยงออกไปกระทบกับขอบหน้าต่างดังโครม ได้ยินเสียงเขากระชากบานหน้าต่างมึงลวดถ่างออกโดยแรง แล้วก็กระชากหัวหล่อนออกไปให้พ้นขอบหน้าต่างจนสุดเอว หล่อนตาเหลือกลาดานด้วยความรักชีวิต แต่ก็สิ้นแรงขัดขืน นกกระจอกบนต้นมะม่วงแตกฮือกันเจี๊ยวจ๊าว คนข้างนอกต่างเดินผ่านไปมาตามปกติ ไม่มีใครสนใจมองขึ้นมา ไม่มีใครรู้เลยว่าอะไร กำลังเกิดกับผู้หญิงคนหนึ่งข้างในบ้าน เขาจับหล่อน อุดปากแน่นด้วยความบ้าดีเดือด มิให้หล่อนมีโอกาสนหลุดเสียงร้องออกมาให้ใครได้ยิน

...ชั้นแต่เรื่องใกล้ตัวที่สุดในครอบครัว หล่อนก็เป็นฝ่ายสละ เพื่อความเป็นข้างทำหน้าของสามี ในขณะที่คมขวานจากวาจาเขา เฉือนหล่อนอยู่เป็นเนืองนิตย์กระทั่งชีวิตจิตใจ

หล่อนแทบจะโคล่นล้มหลายคราว หล่อนได้แต่อ่อนข้อยอมลงเป็นเบี้ยล่างให้สามีมาตลอดขณะที่ได้อยู่กินด้วยกันมาอย่างลุ่มๆ ดอนๆ เหมือนไม้้อคอยเอนลู่ให้กับฝนฟ้าของฟ้า พายุมาได้จนรดกันไปได้ทุกฝ่ายโดยไม่มีการถอนรากถอนโคนกลางคัน แต่ทว่ากลางพายุนั้นเหมือนกัน ความอ่อนแอไร้กำลังยืนหยัดสู้ลมฟ้าได้เองดังพืชล้มลุกของหล่อน ก็ก่อความสมเพชแค้นให้กับผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดแข็งแกร่งราวกับหินผาเช่นเขา เป็นเหตุให้เขาบีบรัดหล่อนได้อย่างใจชอบตามวิสัยของผู้ที่รู้ว่าตนนั้นเป็นต่อกว่า โดยไม่รู้จบสิ้น (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 76, 79)

ตัวอย่างดังกล่าว ผู้เขียนได้บรรยายภาพของตัวละครหญิง ซึ่งได้รับการศึกษามาพอควร แต่ชีวิตแต่งงานกลับต้องพบแต่ความรุนแรงจากผู้เป็นสามี ทั้งใช้วาจาเชือดเฉือนให้เจ็บปวดจิตใจ คบตีร่างกายอย่างคนบ้า จนร่างกายบอบช้ำ ถึงอย่างไร “หล่อน” ก็อ่อนแอ หวาดกลัวสังคมภายนอกจนไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากความรุนแรงของสามีได้ สะท้อนภาพของผู้หญิงยุคใหม่ที่มีมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษาที่ดีขึ้น แต่ทางด้านจิตใจยังอ่อนแอ ติดอยู่กับการปลูกฝังทางวัฒนธรรม นั่นคือ ผู้ชายเป็นใหญ่ เป็นช้างเท้าหน้า เป็นผู้นำครอบครัว ซึ่งบางคนอาจจะกระทำรุนแรงต่อภรรยา แต่ภรรยาที่ดีต้องรู้จักอดทนและปรนนิบัติสามีไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ผู้หญิงจึงไม่สามารถพึ่งพาตนเอง และไม่กล้าออกมาจากชีวิตครอบครัวที่โหดร้ายได้

1.2.3 ลักษณะแบบหญิงสมัยใหม่ หมายถึงผู้หญิงไทยที่มีการศึกษาคดี มีอาชีพการงานมั่นคง กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก นิยมวัตถุให้ความสำคัญกับเงินตรามากกว่าความจริงใจเชื่อมั่นในตนเองสูง ตัดสินใจการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง ปรากฏในวรรณกรรมดังนี้

ณภัทร แม่ของกะทิ จากเรื่องความสุขของกะทิ ผู้เขียนสร้างให้เป็นตัวละครหญิงที่มองโลกงดงาม มีน้ำใจกับคนรอบข้าง ใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผลและมีจุดหมายแน่นอน มีระบบระเบียบในการคิดและตัดสินใจเด็ดเดี่ยว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่บอกว่าอยากทำตัวเหมือนแมงกะพรุน ที่เคลื่อนที่ไปอย่างไรไม่มีจุดหมาย ทั้งชีวิตที่ผ่านมาของแม่มีจุดหมายที่แน่ชัดมาตลอด แม่ในช่วงสุดท้ายของชีวิตตอนนี้ก็เหมือนกัน

คอมพิวเตอร์ของแม่ใช้เสียงสั่งงานได้ นั่นกันดับบอกว่าแม่ทำ .wav file เติร์มไว้ล่วงหน้าก่อนจะใช้มือทำงานไม่ได้ แม่ถือหนังสืออ่านไม่ได้แม่ก็ใช้วิธีฟังจากเทปแทน มีเพื่อนส่งมาให้จากแคนไกล บางม้วนเป็นหนังสือเด็ก แม่จะชวนกะทิมาฟัง ถ้ามีหนังสือต้นฉบับกะทิจะดูภาพประกอบและอ่านในใจตามเสียงเทป แม่ชอบใจว่าเป็นการฝึกภาษาไปในตัว

...กระเป๋าใบนี้แหละที่แม่เอาติดตัวมาเพียงอย่างเดียว วันที่ตัดสินใจกลับเมืองไทย อ้อ...รวมหนูในท้องด้วย (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 59, 95)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ ซึ่งมีการศึกษาสูง กล้าคิด กล้าทำ รักอิสระ เชื่อมั่นในตนเองสูง เลือกดำเนินชีวิตด้วยตนเอง คิดกว้าง คิดไกล วางแผนล่วงหน้า

เมื่อทราบว่ามือตนเองเริ่มอ่อนแรง ก็ใช้คอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมทันสมัยช่วย เพื่อจะบอกเล่าเรื่องราวให้ลูกอย่างกะทิได้รับรู้ความรู้สึกและความรักของคนเป็นแม่ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน เมื่อมีปัญหาในครอบครัวก็สามารถตัดสินใจจากมาด้วยความเด็ดเดี่ยว

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ยังพบตัวละครเอกที่มีลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ พบจากตัวละครหญิงชื่อบาติ จากเรื่องปูนปิดทอง พ่อแม่แยกทางกัน แม่ทิ้งไปมีสามีใหม่ บาลีอยู่โรงเรียนประจำโดยมีพ่อดูแล แต่เมื่อเติบโตขึ้น ก็ไปใช้ชีวิตอยู่กับแม่ที่อเมริกา นานเข้าจึงติดวัฒนธรรมอเมริกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเริ่มต้นชีวิตของคนสมัยใหม่ นับวันก็จะประหลาดและมีรูปแบบแตกต่างไปจากหมายกำหนดการพิธีอย่างเก่ามากขึ้น คนหัวโบราณยอมรับไม่ได้ พาลเห็นเป็นเรื่องนอกรีตนอกรอย แต่คนหัวใหม่คิดว่ามันเป็นการประยุกต์ให้เข้ากับภาวะเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งกับสภาพของ แต่ละบุคคลได้เป็นอันดี... หล่อนเป็นคนหนึ่งในจำนวนคนประเภทหลังมานานครัน บาลิรู้ดีว่าหล่อนคือผู้หญิงที่มีโลกของตัวเอง ไม่ต้องการให้ผู้ใดเข้ามาก้าวท้าวตัดสินว่าถูกหรือผิด

...ถึงอย่างไร บาก็อดชอบใจชีวิตในอเมริกันไม่ได้ ชีวิตที่นี่สั่งสอนอบรมบาทุกอย่าง ...เมื่อมาถึงนี้ บาเริ่มช่วยตัวเองได้ เริ่มร่ำเรียง ไม่แคร์คน บินสู่โลกกว้างอย่างอิสระ ใช้ชีวิตหมดเปลืองเพราะเริ่มยึดถือแบบฉบับของผู้หญิงฝรั่ง บาอยู่ในโลกของฝรั่งเสียนาน จนนึกว่าตัวเองคงจะต้องกลายเป็นประชาชนอเมริกันแน่ ๆ แล้ว (ปูนปิดทอง ฤกษ์ณา อโศกสิน หน้า 267, 460)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนบรรยายถึงภาพของผู้หญิงที่กล้าเปิดเผยชีวิตของตนเองอย่างหญิงสาวสมัยใหม่ มีนิสัยค่อนข้างตามใจตัวเอง ใช้ชีวิตอย่างอิสระมีโลกส่วนตัวที่ไม่ต้องการให้ใครมาตัดสินถูกผิด มีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล และเป็นการประยุกต์ให้เข้ากับภาวะเศรษฐกิจและสังคมไม่รักนวลสงวนตัว ไม่แคร์คน เบื่อง่าย แสวงหาความรัก ผ่านผู้ชายมาหลายคน

แม่ของบาลิ จากเรื่องปูนปิดทอง เป็นตัวละครหญิงอีกคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตตามใจปรารถนาของตนเอง ไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณีไทย จนไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกได้ ติวัฒนธรรมแบบอเมริกัน จะลองใช้ชีวิตอยู่กับใครก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เชื่อกันเถอะ กลับบ้านไปก็ไอ้เท่านั้นแหละ เงินเดือนเงินดาวได้สักเท่าไรหรอกเชียว บาเองก็ได้กรีนการ์ดแล้ว ถึงเธอไม่แต่งงานเธอก็มีรายได้พอเลี้ยงตัว อยากเดทกับใครก็ได้ลองอยู่กับใครก่อนก็ลองได้ เธอทนไหวหรอ เมืองไทยนะ ดีแต่จะตกเป็นจีปาทวงนินทา กระดิกตัวไม่ไหว (ปูนปิดทอง ฤกษ์ณา อโศกสิน หน้า 118)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ ส่งเสริมให้ลูกออกเดท และลองใช้ชีวิตอย่างสามิภรรยากับชายใดก็ได้ และในขณะเดียวกันก็สะท้อน

วัฒนธรรมแบบไทย ว่าถ้าหากอยากจะทำอย่างนั้นก็จะตกเป็นเป้าหมายของการนินทาให้เสียหาย เพราะสังคมไทยไม่ยอมรับพฤติกรรมดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ยังพบว่า ผู้เขียนยังใช้ตัวละครฝ่ายชายสะท้อนภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ ชื่อกำไลวง ที่มีนิสัยนิยมวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ เห็นเงินสำคัญกว่าทุกสิ่ง โดยสะท้อนจากตัวเอกของเรื่องคือ สองเมือง ผู้ขาดความรักความอบอุ่น มาจากครอบครัวแตกร้าง เขาจึงใช้ผู้หญิงค่อนข้างเปลือง และดูเหมือนผู้หญิงเหล่านั้น ที่เข้ามาสัมผัสกับเขาเพราะเขารวยนั่นเอง ตัวอย่างเช่น

“ผู้หญิงเดี๋ยวนี้ บอกจริง ๆ นะ จะเอาชักรเท่าไรรู้ก็ได้ ถ้ามีเงิน ให้อยู่ด้วยกันอย่างเข้าใจ ชื่อศักดิ์ศรีกันนี้ก็หายาก กับอีกอย่าง...คนเดี๋ยวนี้ไม่ได้รับการปรับปรุงคุณภาพภายใน ดีแต่ป้อนวัตถุเข้าไปอย่างเดียว...พอมีปัญหาที่จะต้องสู้ ก็เลยไม่คิดอะไรนอกจากเอาสบายไว้ก่อน”

...กำไลวงเป็นคนไม่ละเอียดอ่อน ความไม่ละเอียดอ่อนนั้นทำให้หล่อนไม่เป็นที่ถูกใจกับเรื่อง เล็ก ๆ น้อย ๆ มันผ่านหน้าผ่านหูไปได้เรื่อยโดยไม่ระคายเคือง ไม่มีสิ่งติดขัดอยู่ในมันสมองหรือในอารมณ์...หล่อนต้องการแต่ของใหญ่ ๆ ซึ่งมักจะเป็นของที่นับได้ และสัมผัสด้วยตามากกว่าด้วยใจ หรือด้วยความคิดคำนึงอันอยู่ลึกๆ เพราะฉะนั้นสุขภาพจิตหล่อนจึงดีมาก

สองเมืองนึกเวนหาความเหลวไหลของหล่อน...ก็ดีไปอย่าง...มีหล่อนไว้ข้าง ๆ เพื่อโมโห เท่ากับเป็นการบริหารอารมณ์ให้ได้เคลื่อนไหว ได้โกรธ ได้ขง ได้สมเพช ก็ยังดีกว่ามีความหม่นหมองเศร้าสร้อย (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 114, 128-129)

ตัวอย่างดังกล่าว ได้สะท้อนภาพหญิงสาวสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับเงินหรือวัตถุ มากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ติดอยู่กับความสะดวกสบาย เป็นทาสของวัตถุนิยม มีพฤติกรรมตามจับผู้ชายที่มีฐานะ ลักษณะดังกล่าวยังแสดงให้เห็นการละทิ้งวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงามของไทยอย่างสิ้นเชิง

หมี ตัวละครหญิงผู้เป็นดาราสาวสวยจากเรื่อง ขอทาน ในรวมเรื่องสั้น ชุดอัญมณีแห่งชีวิต มีลักษณะของผู้ที่นิยมวัตถุ โดยเฉพาะเงินที่สามารถซื้อทุกอย่างเพื่อปรนเปรอความสุขแก่ตนเอง ตัวอย่างเช่น

“เสียค่าย เสียค่ายที่แพ้ไม่ได้เห็นแววตาของชายขอทานคนนั้นตอนที่แถมมองเห็นเงินห้าร้อยในมือหมี สีหน้าแบบนี้! มีออกมาเป็นธรรมชาติแบบนี้! โอโห! ต่อให้ล้านนึง หมียังยอมแลกเลย ที่ยังงี้ละ กลับไม่ยกเอาถ้อยคำมาจับภาพดี ๆ แบบนี้ให้หมีไปเก็บไว้ดูเวลาเข้ากล้องแสดง”

มโนภาพตรงหน้าปรากฏเป็นเสื้อผ้าแพรพรรณที่กองเต็มตู้ กับถนิมพิมพาภรณ์
หลากชนิด ที่บางเส้นบางชิ้นเห็นถูกใจดีก็ซื้อๆ เอามาเป็นสมบัติ แต่แทบไม่เคยแม้จะเปิดจากกล่อง
ออกมาดูใหม่ บ้างก็วางแบบเหมือนของไม่มีค่า เกะกะอยู่บนโต๊ะเครื่องแป้งโดยไม่เคยหยิบขึ้นมา
เชยชมความงามของมันแม้แต่สักหน

“พอนึกอยากจะเป็นแม่พระขึ้นมาเสียหน่อย ก็ยังเอาเงินนี้แหละซื้อไอ้
ความรู้สึคดีๆ นั้นให้ตัวเองได้ปုပ်เลย ทำเหมือนมีอัครกระป๋องขายให้เดินซื้อป้างได้เสร็จสรรพตาม
ซุเปอร์มาร์เก็ตยั้งนั้นแหละ เอาเปรียบคนอื่นซะมิด หมิเอ๊ยหมิ...” (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า
164-166)

ภาพของผู้หญิงดังกล่าว สะท้อนลักษณะของผู้หญิงที่ใช้เงินซื้อความสุข
ให้แก่ตนเอง นิยมวัตถุ จับจ่ายซื้อหาตามความพอใจ ซื้อเพราะอยากได้เป็นสมบัติ ถึงแม้ว่าจะ
ไม่ได้หยิบจับมาใช้เลยสักครั้ง เห็นคนจนเป็นของเล่นของคนมีเงิน การให้เงินแก่คนขอทานไม่ได้
เกิดจากความสงสารหรือเวทนาแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องการเห็นภาพของความดีใจที่เป็นธรรมชาติ
เพื่อนำไปแสดงเวลาเข้าจากละครเท่านั้น สะท้อนลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกัน
และกันเท่านั้น

ในบทกวีนิพนธ์ ใบไม้ที่หายไป ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ก็สะท้อนถึง
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงหัวสมัยใหม่อย่างชัดเจน คือรักอิสระ เสรีภาพ กล่าวหาญเด็ดเดี่ยวเชื่อมั่นใน
ตนเองสูง ยึดมั่นในอุดมการณ์ มองหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิต ลบภาพผู้หญิงที่อ่อนหวาน สวยงาม
แต่งตัวสวยเพื่อคอยปรนเปรอผู้ชาย แต่กลับเน้นคุณค่า ความเท่าเทียมของสตรีไว้อย่างน่าประทับใจ
ดังบทกวี “อหังการของดอกไม้ม” มงกุฎกวีของจิระนันท์ พิตรปรีชา ดังนี้

สตรีมีสองมือ

มันยึดถือเป็นแก่นสาร

เกลียวเอ็นจักเป็นงาน

มิใช่ร้านหลงแพรพรรณ

สตรีมีสองตีน

ไว้ป้ายปันความไฝฝืน

ยื่นหยัดอยู่ร่วมกัน

มิหมายมั่นกินแรงใคร

สตรีมีดวงตา

เพื่อเสาะหาชีวิตใหม่

มองโลกอย่างกว้างไกล
มิใช่คอยหม้อยชวาน
สตรีมีดวงใจ
เป็นดวงไฟไม่ผันผวน
สร้างสมพลังมวล
ด้วยเธอล้วนก็คือคน
สตรีมีชีวิต
ล้ำรอยพิศด้วยเหตุผล
คุณค่าเสรีชน
มิใช่ปรนการามรณ์

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 56-57)

บทกวีนิพนธ์ชุด อหังการของดอกไม้ข้างต้นนี้ กล่าวถึง ภาพลักษณ์ของ
ผู้หญิงไทยที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ แสดงคุณค่าแห่งตัวตนเพื่อสังคมด้วยการกล่าวถึงมือสองมือ ที่จะ
ยึดมั่นสาระของชีวิต สร้างสรรค์การทำงานอย่างมีคุณค่า มากกว่าความสวยงามภายนอก สองเท้าจะ
ป่ายป็นไปให้ถึงความไฝฝัน ยืนหยัดอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเท่าเทียม ไม่เอาเปรียบใคร มีดวงตา
เพื่่อมองหาการเปลี่ยน แปลงชีวิตใหม่ มองโลกกว้างอย่างรู้เท่าทันและมีความคิดที่ยาวไกล มีดวงใจ
ที่มุ่งมั่นในการสร้างสมพลังมวลชน และผู้หญิงล้วนมีชีวิตที่มีคุณค่าและมีเสรีเท่าเทียมเช่นเดียวกัน
มิใช่คอยสนองความต้องการของผู้ชาย นับเป็นบทกวีนิพนธ์ที่ให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ของผู้หญิงใน
ด้านจิตใจ มากกว่าคุณค่าภายนอกคือรูปร่างหน้าตาหรือความสวยงาม นับเป็นการนำเสนอ
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทย ยุคใหม่อย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงได้พยายามต่อต้านและต่อสู้ใน
ทุกรูปแบบเพื่อให้ตนเองเป็นเจ้าของจิตใจตนเอง ซึ่งบทความของวาที ชันธุวาร ได้เสนอไว้ว่า
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงมักถูกนำไปผูกติดกับความสวยความงามมาโดยตลอด ในบทกวีนิพนธ์
อหังการของดอกไม้ ผู้เขียนได้แสดงการปฏิเสธความสวยงามนั้น งานวิจัยของอุ๋นใจ เจียมบุญระกุล
(2547: 4) ได้นำเสนอแนวคิดสตรีนิยมรุ่นแรก ๆ มองความสวยและการปรุงแต่งร่างกายให้สวยงาม
ของผู้หญิงในด้านลบ โดยเห็นว่าหน้าที่ผู้หญิงไม่มีโอกาสเท่าเทียมกับผู้ชายในด้านการศึกษา สิทธิ
ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทำให้ผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชายหรือสามีอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น
ความสวยจึงเปรียบเสมือนเป็นกับดักหรือพันธนาการผูกมัดผู้หญิงให้ตกอยู่ภายใต้สังคมแบบชาย
เป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy)

จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิงในด้านบุคลิกลักษณะ ผู้วิจัยพบว่ามี 2 ลักษณะคือ ลักษณะภายนอกซึ่งได้แก่รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณและกิริยามารยาทที่แสดงออก โดยพบว่าผู้หญิงก่อนแต่งงานส่วนมากจะมีรูปร่างดี คือ สูงโปร่ง สมส่วน ผิวพรรณขาวเนียนสะอาดตา หน้าตาสวย ผอมยาวสลวย แต่ก็ยังมีภาพลักษณ์ใหม่ของตัวละครเอกจากเรื่องขุนปัดทอง ที่ไม่ใช่ผู้หญิงสวย แต่เน้นที่ความแปลกตา คางเหลี่ยมเล็กน้อย ปากกว้าง ผิวหม่นละเอียด สิ่งที่เหมือนกันคือรูปร่างสูงโปร่งและผอมยาวสลวย สะท้อนความนิยมของหญิงไทยที่อย่างน้อยจะต้องดูแลรูปร่างให้ดูดีอยู่เสมอ ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะมีลักษณะภายนอกเปลี่ยนแปลงไปตามวัย สำหรับผู้ที่อยู่ในสังคมของคนมีฐานะดี ก็ยังคงความสวยงามของรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณได้ดี เมื่อวัยล่วงเลยไปมาก บางคนอาจมีการทำศัลยกรรมเพื่อคืนความเต่งตึงหรือคงความสวยไว้ให้นานที่สุด แต่หญิงที่ทำงานหนักจนไม่ได้ดูแลตัวเอง ก็ทำให้ร่างกาย ผิวพรรณและความสวยงามในวัยสาวทรุดโทรม เร็วกว่าหญิงทั่ว ๆ ไป

ในด้านลักษณะนิสัย จากการศึกษาวเคราะห์พบ 3 ประการ คือ ประการแรก ผู้หญิงที่มีลักษณะของหญิงไทยสมัยเก่า คือสุภาพ เรียบร้อย มารยาทดีงาม อหังการดี มองโลกคงงาม ประณิบัติรับใช้ อยู่ในโอวาทของบุพการี ขอมเป็นเบี้ยล่างของสามี ไม่สู้คน หวาดกลัวโลกภายนอก ประการที่สองคือผู้หญิงที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง คือผู้หญิงที่ได้รับการศึกษามากขึ้น ตัดสินใจดำเนินชีวิตด้วยตัวเอง แต่ยังคงยึดมั่นในกรอบประเพณีเหมือนเดิม ประการที่สามคือผู้หญิงสมัยใหม่ ไม่สนใจประเพณีไทย ให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าความจริงใจ รักอิสระ กล้าคิดกล้าทำ ตัดสินใจดำเนินชีวิต และแสวงหาความสุขด้วยตนเอง เชื้อมั่นในตนเองสูง

จากบุคลิกลักษณะทั้งภายนอกและลักษณะนิสัยดังกล่าว ทำให้หญิงไทยแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์กับบุคคลทั้งในครอบครัวและสังคมในลักษณะต่างๆ ดังจะได้กล่าวต่อไป

2. ความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม

ความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม ในการวิเคราะห์ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิงในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม ผู้วิจัยแยกประเด็นในการศึกษาเป็น 2 ลักษณะดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

2.1.1 ความสัมพันธ์ในทางที่ดี หมายถึง การแสดงความรัก ความห่วงใย ความผูกพัน รักใคร่กลมเกลียว และอบอุ่น ระหว่างตัวละคร ซึ่งพบความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก พบในเรื่องปูนปิดทองเป็นความ

ใกล้ชิดสนิทสนมของคุณหญิงวารุณีกับบุตรสาวชื่อเพชรเรียง ดังตัวอย่าง

“อีตาค้อเตอร์นั้นจะบ๊อง ๆ นะเพชร เธอติหลังจากเคยสนทนากับเขา
ครั้งหนึ่ง อีกสองคนก็เด็กเกินไป เงินเดือนน้อยด้วย ยังไม่เป็นปึกแผ่นอะไรเลย

“กินข้าวสองคนเหงาจังเลย” ลูกสาวบ่นเบา ๆ “รู้งี้เพชรชวนเพื่อนมากิน
ด้วยก็จะดีหรอก”

“เออ แม่ไม่ทันนึก” คุณหญิงวารุณีช่วยตักข้าวใส่จานให้หล่อน “เอาซี
พรงนี้ชวนป้าสายกับลูกชายเขามากินข้าวกับเรา”

“จำไวันะลูกนะ ไ้เรื่องเป็นเมียน้อยเขานี้ไม่มีวันดีหรอก...”

ผู้หญิงคนนั้นนะ ไม่มีอะไรเด่นกว่าลูกเธอเลย ไม่ว่ารูปโฉม ความรู้ หรือ
หลักฐาน คุณสายทองเพื่อนเธอก็มีเค้าว่าใจเอนเอียง เพราะได้เปรียบกับเธอว่า นี่ถ้าลูกคุณกับลูกฉัน
ได้สนิทกันมากกว่านี้สักหน่อยคงดีนะ (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 325-327)

ตัวอย่างดังกล่าวนี้เป็นบทสนทนาโต้ตอบกัน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์
ระหว่างมารดากับบุตรสาวที่มีความสนิทสนมกัน สนทนากันได้ทุกเรื่อง มารดาตักเตือนบุตรสาวใน
สิ่งที่ไม่สมควร แสดงความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีอีกครอบครัวหนึ่งซึ่งเป็นครอบครัวที่มีความสุข คือ
ครอบครัวของกะทิ เป็นการแสดงความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะแม่กับลูก และหลานคนเดียวของ
ครอบครัว ดังตัวอย่าง

หัวข้อสนทนาที่โต๊ะอาหารเป็นเรื่องเกมโชว์ที่กำลังได้รับความนิยม

ใครจะเชื่อว่าเป็นความคิดริเริ่มและฝีมือการเจรจาทำสัญญากับต่างประเทศของแม่ แม่ชวนทุกคนลง
ขันเข้าหุ้และมอบหมายให้น้ำกันต์ออกหน้า วันนี้ทุกคนชูแก้วฉลองให้กับกะทิ ถ้าไรที่ไ้จะเป็น
กองทุนเพื่อการศึกษาของกะทิ เสียงฮาลั่นดังขึ้นทั่วทั้งโต๊ะเมื่อกะทิอดกลั้นความสงสัยยังปากไว้
ไม่ได้และถามออกไปว่า “แต่กะทิอยู่โรงเรียนวัด ไม่เห็นต้องใช้เงินเยอะเลยนี่คะ”

... “แล้วแม่ก็สวดมนต์อยู่ในใจ ทุกคาถาที่ยายเคยสอนเท่าที่นึกได้ สวดมนต์
แล้วก็อธิษฐาน จะเรียกว่าบนบานก็ได้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถ้าอภินิหารมีจริง ขอให้ลูกของแม่ปลอดภัย
แม่ยอมแลกทุกอย่าง ทุกอย่างจริงๆ คนทั่วไปคงอธิษฐานเอาชีวิตตัวเองเข้าแลก แต่ชีวิตแม่คงแลก
อะไรไม่ได้ทั้งนั้น ในเมื่อแทบจะไม่มีเหลืออยู่แล้ว พี่ผ่าเปรี้ยงเหมือนรับรู้เมื่อแม่อธิษฐานว่า ถ้าลูก
ปลอดภัย จะไม่แตะต้องตัวลูกอีกเลย แม่จะไปให้ไกลจากลูก ไม่ทำให้ลูกต้องตกอยู่ในอันตรายอีกแล้ว”

น้ำตาไหลอาบแก้ม แม่สะอื้นจนตัวโยน กะทิจับมือของแม่มาจูบ มาแตะ
แก้มตัวเอง ยกแขนแม่ให้โอบรอบคอของกะทิไว้ กะทิกอดแม่แน่น แม่ชบหน้าลงกับแก้มของกะทิ

เนื้อตัวของแม่เย็นชืด กะทิพร้ากระซิบว่า กะทิอยู่ตรงนี้ อยู่กับแม่ แล้วเราสองคนจะไม่แยกจากกันอีก (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 55, 67)

จากตัวอย่างข้างต้น กะทิ เด็กหญิงวัยเก้าขวบ ที่ต้องผ่านประสบการณ์ การสูญเสียครั้งสำคัญที่สุด เมื่อแม่ต้องจากไปก่อนวัยอันควร กะทิผ่านขั้นตอนของความสุขและ ทุกข์ ความผูกพันและการพลัดพราก ความสมหวังและการสูญเสียไม่อาจพรากความสุขจากความรักและความผูกพันของแม่กับกะทิได้ กะทิเติบโตขึ้นจากประสบการณ์นี้ ด้วยความเชื่อมั่นและ กำลังใจในการดำรงชีวิตต่อไปจากบุคคลใกล้ชิด กะทิจึงเป็นเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง อ่อนโยน เคารพเชื่อฟังตายาย น้ำใจ น้ำก้นดี และถูกต้อง ช่วยกิจกรรมแม่บ้านของยายตามกำลัง แต่ กะทิก็มีสิทธิในการตัดสินใจในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง โดยไม่มีใครบีบบังคับ หรือชี้นำแต่อย่างใด นับเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวที่แสนอบอุ่น และมีคุณภาพ

จากการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์ของแม่กับลูกอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องแม่รับจากรวมเรื่องสั้นชุด อัญมณีแห่งชีวิต ซึ่งสะท้อนความรู้สึกอ่อนโยนระหว่างมารดา กับบุตรชายเล็ก ๆ ก็สามารถสื่อถึงความผูกพันได้อย่างลงตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลังจากนั้นแม่ก็ไม่ยอมพุดอะไรทั้งนั้น นอกจากจับแก้มและเกาหลังให้ หนูยวบงหลับไหลไปใกล้ ๆ กันทุกคืน ถึงหนูจะจ้วเงิขึ้นมามากหน พอได้กลิ่นแป้งกระป๋องที่แม่ใช้ ลูบเนื้อตัวของแม่ก่อนนอน หนูก็เคลิ้มหลับต่อด้วยความรู้สึกของเด็กง่วงที่โดนไกวเปลและเห่กล่อม ให้หลับสบายด้วยเสียงแห่งความรักที่ไหลรินออกมาไม่รู้จกหมดสิ้นจากในตัวของแม่ (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 18-19)

ตัวอย่างดังกล่าวนี้สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของแม่กับลูกได้อย่าง อบอุ่น แม่จะจับแก้ม เกาหลัง ไกวเปลและเห่กล่อม ให้เคลิ้มหลับสบายอย่างมีความสุข

2) ความสัมพันธ์ระหว่างอากับหลาน พบในเรื่อง ปูนปิดทอง คืออา กับสองเมือง ซึ่งสะท้อนภาพของความสัมพันธ์ที่ดี อาเข้าใจถึงความต้องการของคนขาดความรักอย่าง เขา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่อารู้ว่า ความอยากกินนั้นไม่มากเท่าความสนุกอบอุ่น

หัวใจคนเรานี้ช่างสลับซับซ้อนเสียนัก แล้ว...อาการที่แสดงออกมานั้นมีความหมายและสำคัญทุกขั้นตอน มันอาจหมายถึงความกดดันที่ถูกสะสมมาช้านานก็ได้ อย่างเช่นความก้าวร้าวต่าง ๆ การมองโลก มองคนแง่เลวทรามนั้นเป็นเพราะเขาเคยได้รับความกดขี่มากมายมาแล้ว จนความเจ็บปวดดังลึกลงไป ฝังอยู่ภายในเหมือนศัตรูที่ซุ่มซ่อนอยู่ตรงที่มีดเพื่อจ้องล้างแค้น อาอยู่กับสองเมืองมานาน จนตระหนักในอาการทุกอย่างที่เขาแสดงออกมา ดังนั้น เธอจึงทนเขาให้อภัยเขา (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 145)

ตัวอย่างข้างต้น อาของสองเมือง น้องของพ่อ ผู้ครองความเป็นสาวโสด เลี้ยงดูสองเมืองตั้งแต่ยังเล็ก และอยู่ดูแล ให้ความรัก ความอบอุ่น จนสองเมืองนับถือเสมือนแม่ อาทำหน้าที่ทุกอย่างทั้งดูแลบ้าน คนรับใช้ และที่สำคัญ อาดูแลจิตใจที่แตกสลายของสองเมืองด้วยความห่วงหาอาพร เพราะอาเข้าใจในความเจ็บปวด ที่ฝังลึกในจิตใจ จนเหมือนคนป่วยทางจิต อาจึงให้อภัยและทนได้เสมอ

3) ความสัมพันธ์ระหว่างยายกับหลาน จากเรื่องปลาหางเปีย ในรวมเรื่องสั้นชุดอัณณิแห่งชีวิต จากการวิเคราะห์พบว่า ถึงแม้ยายจะเป็นคนเข้มงวด แต่ก็รักและเอ็นดูหลาน ตัวอย่างเช่น

เด็กหญิงกะพริบตาติด ๆ กัน ก้มลงจ้องด้วยวัตถุประสงค์ที่จะกล้ำกลืนความรู้สึกที่พุ่งขึ้นจนร้อนหัวตาฝ่าเอาไว้ คุณยายเอื้อมมือมากระตุกหางเปียของหลาน มือนั้นค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นลูบหัวก่อนจะปล่อยให้เป็นอิสระ

“คุณยาย...ให้ปลั๊ตหรือคะ” เด็กหญิงถามทั้ง ๆ ฐูตาแดงระเรื่อ
“คุณยายไม่ได้เกลียดปลั๊ต” (อัณณิแห่งชีวิต อัณชัน หน้า 46)

ตัวอย่างนี้สะท้อนภาพของหญิงไทยผู้สูงวัยที่เปี่ยมด้วยความเมตตา การที่ยายลูบหัวของหลาน สามารถสื่อความรู้สึกอ่อนโยน รักใคร่ ก่อให้เกิดความอบอุ่นแห่งสายใยรัก เปลี่ยนความรู้สึกหวาดกลัวและความน้อยเนื้อต่ำใจของหลานสาวได้เป็นอย่างดี

4) ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา จากการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ในเรื่อง ขอทาน จากรวมเรื่องสั้นชุดอัณณิแห่งชีวิต คือตาคูดกับยายเหล่ สองผิวเมีย. ที่ยึดอาชีพขอทานข้างถนนในชุมชนแห่งหนึ่ง ต้องผจญกับคว้นจากท่อไอเสียรถยนต์ สายฝนและแสงแดด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แทบทุกหนที่แดดเปรี้ยง ๆ ตาคูดก็จะจ้งค้มวกฟางรุ่งรังขึ้นมาให้เมียสวมบังแดด ตัวแกลยอนนั่งตากแดดเสียเอง ...วันไหนฝนฟ้าคะนองหนักถึงจะพากันกระโดดตัวมาหลบได้ กันสาดพอชาคาตึกห้องแถวกันฝน และตาคูดแก่ก็จะ ไม่ลืมที่จะเอาหมวกใบเก่านั้นอีก มาบังหน้าเมียมั่ง หน้าของแกมั่งให้พื้นละอองฝอย ๆ ของเม็ดฝนที่สาดเข้ามา (อัณณิแห่งชีวิต อัณชัน หน้า 158)

การบรรยายข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา อาชีพขอทาน ซึ่งมีร่างกายไม่ครบสมบูรณ์อย่างคนปกติทั่วไป แต่ทั้งสองคนก็ดูแลกันตามอัธภาพ โดยเฉพาะตาคูดผู้เป็นสามี จะคอยปกป้องยายเหล่ภรรยาให้พ้นจากการกรำแดด และตากฝน นับเป็นความสัมพันธ์ที่ดี ให้ความรู้สึคดีแก่ผู้พบเห็น

2.1.2 ความสัมพันธ์ในเชิงเตกร้าว ขัดแย้ง

ผู้เขียนได้สะท้อนความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวที่มีความขัดแย้ง ขาดความอบอุ่นและกลายเป็นปัญหาครอบครัว ขยายวงกว้างออกเป็นปัญหาของสังคม จากการ วิเคราะห์พบความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ความสัมพันธ์ในเชิงแตกร้างของแม่ กับลูก พบในเรื่องปุนปิดทอง คือบาติกับแม่ ดังตัวอย่าง

“ บางครั้งบางครั้งเวลาที่หล่อนนั่งอยู่ต่อหน้ามารดา และพิศดูผู้หญิงคนนั้น คนที่ทิ้งหล่อนไปตั้งแต่หล่อนอยู่ในวัยน้อยนิด... บาติต้องตกใจ ที่ตัวเองนึกเกลียดแม่วบขึ้นมา ที่เดียว”

“ผู้หญิงคนนี้นะหรือคือแม่ของเรา บางคราวหล่อนเคยตั้งคำถามอันน่ากลัว ขึ้นในใจ เราไม่นึกว่าเราเกลียดเขาได้ขนาดนี้เชียวหรือ”

“ จริงแล้ว...บาติไม่รักแม่ของหล่อนเอง...หากจะมีความรู้สึกที่ดี หลงเหลืออยู่บ้างก็เป็นความสงสาร เห็นใจในบางส่วนบางเสี้ยวที่แม่เคยพจณชีวิตมาเท่านั้น แต่มิใช่ ความหวานชื่น คุณคดียังที่ผู้คนเขารู้สึกต่อแม่ของเขาแน่ ๆ ”

“ ถิ่นนี้แหละ...บาติคิด ต่างคนต่างก็นึกว่าตัวเองทำดีที่สุดแล้ว พ่อแม่ทั้ง ของเขาและของหล่อนต่างก็คิดว่าตนมีความจำเป็นที่ต้องเป็นไปเช่นนั้น จึงหวังว่าลูกควรอภัยและ เข้าใจ ส่วนลูกคือ เขาหล่อนและเลยไปถึงสภรรยาก็ได้ แต่ข้อใจในความจำเป็นของผู้บังเกิดเกล้า (กฤษณา อโศกสิน ปุนปิดทอง หน้า 73-75)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงความสัมพันธ์ในครอบครัว ระหว่างบิดามารดา กับบุตรสาว ที่มีความขัดแย้งกัน อันเกิดจากบุตรถูกทอดทิ้งตั้งแต่ยังเด็ก ทำให้ขาดความอบอุ่น ความ ห่วงไถลกันทำให้ไม่เหลือความรู้สึกผูกพันไว้เลย กลายเป็นความเกลียดชังผู้บังเกิดเกล้า ไม่เข้าใจ เหตุผลของผู้ใหญ่ที่ต้องทอดทิ้งตนไป ซึ่งต่อมาเมื่อบุตรสาวแต่งงานและกำลังจะมีบุตรจึงได้เข้าใจ และเห็นใจผู้บุพการีในที่สุด

2) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก พบในเรื่องปุนปิดทอง คือ ทวีกับ ปลอดและเรืองราม มีความสัมพันธ์คือความขัดแย้งจนไม่สามารถเยียวยาได้ ดังนี้

เรืองรามนั่งนิ่งเงียบ อดรู้สึกเกลียดแค้นไม่ได้เมื่อพบปะอาภักิริยาของ พ่อตัวเองเช่นนั้น

ยืมเยาะนิค ๆ ปรากฏบนริมฝีปากของเรืองราม หล่อนเป็นมธุราจก็จริง แต่ก็เกิดกับหญิงซึ่งเป็นเครือญาติของคนใช้ในบ้าน เมื่อหล่อนเกิด ญาติของหล่อนเป็นคนเลี้ยงดู เมื่อแม่หล่อนถูกคุณทวีทอดทิ้ง และแยกตัวไป เรืองรามกลายเป็นลูกช่งของสถานที่สองแห่ง คือ

ที่บ้านบิดาผู้สูงส่งกับที่พำนักของมารดาผู้ต่ำด้อยถูกโยนไปโยนมาตามอริยาศัยพักหนึ่งกระทั่งมารดาหล่อนได้สามีใหม่ (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 353)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิง น้องสาวต่างมารดาของสองเมือง สภาพบ้านแตกทำให้ชีวิตของเรื่องราวแตกสลายไปจริง ๆ เพราะพื้นฐานทุกอย่างเลวร้ายไปหมด เธอไม่เข้มแข็งพอที่กลับตัวกลับใจ ไม่ฉลาด ไม่มุ่งมั่น และวัยก็น้อยเกินกว่าจะเข้าใจหรือให้อภัยกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง เรื่องราวจึงแสดงความสัมพันธ์ต่อคนในครอบครัวด้วยการเคียดแค้นชิงชังผู้ให้กำเนิด เรื่องราวกลายเป็นคนปลิ้นปล้อน แก่ใจเหตุการณ์เฉพาะหน้าไปวันหนึ่ง ๆ เอาตัวรอดเป็นพอ ไม่คิดไปไกลกว่านั้น คนรอบข้างจึงไม่ไว้ใจ แต่เรื่องราวก็ไม่หยุด กลับร่วมมือกับพี่ชายอีกคนหนึ่ง ขโมยทรัพย์สินในบ้านของพี่ชายคือสองเมือง จนต้องไปปรับกรรมในคุก ซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

แต่ทั้งปลอดและเรื่องราวกลายเป็นคนใจเหี้ยมแล้ว ชีวิตอัตคัดแร้นแค้น หล่อหลอมเรื่องราวให้เป็นคนขี้อวดโอ้อวดปลิ้นปล้อนเรื่อยไปไม่เว้น หล่อนเป็นโจรใจเพชรที่อาจอ่อนลงบ้างเพียงต่อหน้า หรือยามจนตรอกหาทางออกไม่ได้เท่านั้นเอง พ้นจากนั้นแล้ว หล่อนก็ลึกลับเป็นผู้หญิงที่อาจจะทำอะไรได้ทุกอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยักยอกนอโก่ง คำพูดทุกคำที่หลุดจากปากก็หาความจริงสักนิดไม่ได้เลย (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 417)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าวรรณกรรม ได้สะท้อนภาพของเด็กที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ในลักษณะความสัมพันธ์ต่อบิดา คือน้องฟิงค์ ในรูปแบบความรุนแรงที่แตกต่างออกไป เนื่องจากพ่อแม่แยกทางกัน ในเรื่องความสุขของกะทิ ดังนี้

มีรอยดำ ๆ จากปลายดินสอสีป้ายเป็นปื้นใหญ่ ๆ เหมือนเจ้าตัววาดอะไรแล้วเปลี่ยนใจทาสีดำทับลงไปแทน น่าจะเป็นรูปผู้ชายสองคน ตัวโตกับตัวเล็ก จูงมือกัน มีบ้านหลังเล็ก ๆ ฝาฟูกท่อมอยู่ด้านหลัง หน้าตาคนวาดดูตั้งใจให้ออกมาเป็นแบบนั้น ฟิงค์คงเห็นสายตาของกะทิ จึงบ๊วยไปทำนองอธิบายว่า “วาดรูปพ่อกับน้องพาย อยากรักกันดิ้นกั ทิ้งให้เราอยู่กับหม่าม้าสองคน และตัวเองหนีไปอยู่กับอาม่ากับผู้หญิงใหม่ นี่...นี่...นี่...วาดให้น่าเกลียดน่ากลัวแบบนี้แหละ (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 102)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงถึงความรู้สึกภายในจิตใจของเด็ก ที่ยังไร้เดียงสา แต่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง มีความรู้สึกเหมือนถูกทิ้ง ก่อให้เกิดความเกลียดชัง ระบายออกมาด้วยการวาดภาพให้น่าเกลียดน่ากลัว มุ่งร้าย ทำลายให้สาสม ซึ่งถ้าเด็กเจริญเติบโตขึ้นอาจทำให้เป็นความรู้สึกเกลียดชังฝังแน่น เป็นคนก้าวร้าวและใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา อย่างไม่มีวันจบสิ้นก็ได้

3) ความสัมพันธ์ ระหว่างสามีภรรยา ในวรรณกรรมที่มีความขัดแย้งของ สามีภรรยา พบในเรื่องช่างสำราญ คือนางทองใบกับสามี ซึ่งมีปัญหารายได้น้อย จนไม่พอกินพอใช้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นางทองใบนั้น ค่าที่ไปมีเรื่องตบตีกับคนอื่น กลับเข้าบ้านอารมณ์ยัง คุกรุ่นจึงไม่ยอมหุงข้าวทำงานบ้าน ผัวกลับมาจึงทะเลาะตบตีกันอีกรอบ ผัวประกาศไม่ให้เงินและ เมียก็ว่าจะไม่หุงหาให้กิน สุดท้ายผัววิ่งออกมาซื้อมาม่าและอีกเต็วเมียก็ตามมาซื้อมาม่าเช่นกัน อย่าง น้อยอีกสองครอบครัวที่เสี่ยงค่าหอแว่วมาถึงร้านค้าอันมีมูลเหตุเดียวกัน” (ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 39)

ความสัมพันธ์ของสามีภรรยาดังกล่าว อยู่ในสังคมระดับล่างคือเป็นผู้มี รายได้น้อย หาเช้ากินค่ำ สะท้อนปัญหาเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าสามีภรรยา มีเรื่องกระทบกระทั่งตบตีกัน จึงมักเอาปัญหาเรื่องเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ จะเห็นว่าการ เชื่อมโยงไปถึงโครงสร้างหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายสามีเป็นผู้หารายได้ ก็ประกาศจะไม่ให้เงิน ฝ่ายภรรยาซึ่งทำหน้าที่ดูแลบ้านเรือน หุงหาอาหาร ก็จะไม่ทำเช่นกัน ร้านค้าจึงเป็นที่พึ่งของคนจน และมาม่าก็เป็นอาหารเตรียมง่าย กินง่ายที่คนจนมักจะนึกถึงก่อนอันดับแรก ๆ เพราะมีราคาถูกด้วย

จากการวิเคราะห์ยังพบอีกครอบครัวหนึ่งที่มีปัญหาเช่นกัน แต่เป็น ครอบครัวที่มีความเป็นอยู่ดีขึ้น คือ “หล่อน” กับสามี จากเรื่องหม้อที่ขุดไม่ออก ในรวมเรื่องสั้น ชุดอัญมณีแห่งชีวิต โดยผู้เป็นสามีจะคอยกระทบกระทั่งแค้นแค้น เนื่องจาก “หล่อน” ไม่สามารถ ออกไปทำงานนอกบ้านดังที่เขาคาดหวัง “หล่อน” พยายามเอาอกเอาใจ แต่ก็ยังพาลหงุดหงิดเสมอ ดังตัวอย่าง

“เลิกคัดจรีตทำเป็นขี้อายเดี๋ยวนี้ละ เสี่ยงโครมครามโข่งโข่ง คนจะดูทีวีฟัง อะไรไม่รู้เรื่องกันแล้ว”

เขาตะคอกเสียงกับบ้านมาจากเก้าอี้ نرمด้วยยวหน้าจอโทรทัศน์ หล่อน วางมือจากงานทันควัน นึกได้ว่าเป็นเวลาดูข่าวของเขา และเขาชอบที่จะให้หล่อนมานั่งพยักหน้า คอยเป็นลูกคู่รับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ข่าวสารการเมืองของเขา หล่อนจึงค่อย ๆ ย่องเมียง ๆ มอง ๆ เข้ามานั่งสมทบข้าง ๆ มือเอื้อมหยิบหนังสือพิมพ์อีกฉบับมาพลิก ๆ หาเรื่องสนทนาที่หล่อนคิดว่า น่าสนใจในสายตาสามี

“ตายจริงมีข่าวตำรวจกวาดล้างช่องโสเภณีแถวคลองเตยอีกแล้ว เวิร์กจริง ๆ คนเราหนอเป็นอะไรก็ไม่คิดเป็น ต้องมาเลือกเป็นผู้หญิงหากิน น่าอายจะแย่แล้ว คุณ” หล่อนออกความเห็นเรื่อยเปื่อย หวังจะชวนคุยให้สามีพินอารมณ์ดีขึ้น แต่เขากลับหันขวับมา ทันที แวดตาที่มองคุณนั้นราวกับจะกินเลือดกินเนื้อกันก็ไม่ปาน

“ยังไง ๆ พวกนี้มันก็ยังรู้จักทำมาหากินเป็น ไอ้คนทำอะไรไม่เป็น
เลขนะซี น้าอาชะยิ่งกว่ากะหรี!”

ดูเหมือนเขาจะรอคอยประโยคนี้นานแสนนานแล้วที่จะได้โอกาสซัก
ออกมาประหัดประหารหล่อนเสียให้ถนัด ๆ หล่อนรู้สึกเหมือนกับว่าถูกมีดคมกริบที่แปรมาจากคม
ลิ้นของเขาพุ่งทิ่มแทงเข้าตรงอกแปล็บ สุดที่จะน้อยเนื้อต่ำใจกับคำเชือดเฉือนรุนแรงประโยคนั้น
หล่อนเลี้ยวออกมายืนล้างชามในอ่างข้างนอก ล้างไปร้องไห้ไปจนตัวสั่น...หูได้ยินเสียงเพ็ญดังขึ้น
...แก้วน้ำตกแตกเป็นเสียง ๆ ที่พื้นซีเมนต์

คราวนี้หล่อนไม่อยากตัวเล็กเท่ามดอีกแล้ว อยากจะกลายเป็นอากาศธาตุ
ให้รู้แล้วรู้รอดไปจากสายตาของสามีที่กำลังมองหล่อนราวกับเป็นสัตว์เลื้อยคลาน...

“อย่าให้ฉันต้องถึงขนาดหักสวาค่าของแดกของเจิ้งกันเลยแม่คุณ...
อีกหนเดียวถ้าเธอทำมือตีนไม่มีกระดูกอย่างนี้ละก็...อย่างเพิ่งรู้เลยว่าฉันจะทำอย่างไรกับเธอ”
(อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 69-70)

จากตัวอย่างข้างต้น ได้แสดงถึงภาพลักษณ์ของหญิงไทยที่ได้รับความ
รุนแรงจากสามี “หล่อน” เป็นภรรยาที่เติบโตมาจากครอบครัวของคนรุ่นเก่าผู้มีฐานะ เป็นลูกสาว
คนสุดท้ายที่กำลังเติบโตเล็ก ๆ จึงถูกทะนุถนอมอุ้มชูเป็นพิเศษ ไม่มีปัญหาใดให้มารู้จักถึงการต่อสู้
มีความอบอุ่นให้แก่นั่นแน่นแฟ้นในวงศาความญาติ แต่เมื่อแต่งงานมีครอบครัว สามีก็กลับกลายเป็น
คนที่โมโหร้าย หงุดหงิดง่าย ถึงขั้นทำร้ายร่างกายจนบอบช้ำ ข้างรู้จั๊กจิกกับหล่อนในทุก ๆ เรื่อง
“หล่อน” จึงแสดงความสัมพันธ์ออกมาด้วยความหวาดกลัว อ่อนยอมให้ตลอดมา การที่สามี
เปรียบเทียบกับ “หล่อน” ว่าทำอะไรไม่เป็นนั้นยิ่งกว่าพวกโสเภณี นับเป็นคำพูดที่รุนแรงทำร้ายจิตใจ
ผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง “หล่อน” รู้สึกเหมือนตัวเองเป็นสัตว์เลื้อยคลาน นั่นคือความต่ำต้อยด้อยค่าอย่างยิ่ง
การขู่จะหักเงินค่าทำของแดกยังสะท้อนภาพของความเหินห่างกัน ราวกับนายจ้างกับลูกจ้าง นับเป็น
ปัญหาครอบครัวที่มีให้เห็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน ผู้ที่ได้รับผลกระทบในระยะยาวก็คือบุตรทั้งสอง
นั่นเอง

2.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม

ความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม คือ ความสัมพันธ์ของตัวละครหญิงกับบุคคล
อื่นซึ่งมีบทบาทอยู่ในสังคม อาจเป็นลักษณะเพื่อน คนรัก หรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์
นั้นจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกัน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของตัวละคร จากการศึกษาวิเคราะห์
วรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิง ผู้วิจัยได้พบความสัมพันธ์ของตัวละครหญิงที่แสดงออกต่อบุคคล
ในสังคมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ความสัมพันธ์ลักษณะเพื่อน

1) *ความสัมพันธ์ในทางดี* เป็นความสัมพันธ์ที่ตัวละครหญิงที่ผู้เขียนสร้างขึ้น และให้มีความสัมพันธ์กับตัวละครที่มีฐานะเป็นเพื่อนที่มีความรักใคร่กลมเกลียว ปรากฏในเรื่อง ปูนปิดทอง คือ สายทองกับคุณหญิงวารุณี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การคบหาระหว่างเธอและคุณหญิงวารุณี ไม่เชิงเป็นการคบเพื่อเอาประโยชน์แม้ว่าผล ประโยชน์อาจวิ่งเข้ามาพัวพันบ้าง โดยมีคาดฝันในบางโอกาส แต่เนื้อแท้สำหรับคุณสายทองแล้ว เธอจะคบกับผู้ใดก็ตาม มักเพ่งเล็งถึงอรรถาธิบายใจคอเป็นหลัก โดยปกติคุณหญิงวารุณีเป็นคนใช้ได้ดีทีเดียว เมื่อเทียบกับผู้หญิงในวงสมาคมต่าง ๆ ที่มักจะเจรจาปราศรัย ยืมหัวไปชั่วเล่นพื้นจากนั้นแล้วก็ลืม

คุณสายทองเป็นคนเหงา เธอมีเพื่อนฝูงมากก็จริง แต่มักแตกฉานชวนกันไปโดยสิ่งแวดล้อม เมื่อห่างเหินนานเข้ากลับมาพบปะกันอีก แม้จะสนิทกันโดยสัมพันธ์ครั้งเก่า แต่ก็แปลกหน้ากันในระยะเยียดปัจจุบัน

คุณหญิงวารุณีจึงนับเป็นมิตรใหม่ซึ่งแม้ไม่เคยเกี่ยวพันใด ๆ กับเธอสมัยยังสาว แต่เธอก็รักสนิทได้มากกว่าเพื่อนรุ่นก่อน (ปูนปิดทอง ภาณุ อ.โสกลิน หน้า 443)

ความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อนข้างต้น เป็นภาพลักษณ์ของหญิงไทยในสังคมของคนมีฐานะดี และมีมิตรแท้ให้พอคบหาได้บ้าง ไม่ขาดแคลนจนเกินไป อาจจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องบ้างในบางครั้ง แต่สายทองก็คบหากับคุณหญิงวารุณีอย่างจริงใจและจริงใจ ยิ่งกว่าเพื่อนสนิทในอดีต

นอกจากนี้สายทองยังมีเพื่อนที่มีปัญหาครอบครัวเช่นกัน เนื่องจากบุตรเป็นเพื่อนกัน บุรีจึงเป็นที่ปรึกษาและที่ระบายความคับข้องใจในยามที่ทุกข์ใจเรื่องบุตร โดยต่างฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยกัน ดังตัวอย่าง

“ไม่นี่กว่าคุณบุรีจะมาถึงที่นี่” “เป็นไงละการงาน”

“การงานนะเรียบร้อย มั่นก็ไปได้เรื่อย ๆ”

“แล้วอะไรละ ที่ไม่เรียบร้อย”

“เรื่องลูก ๆ เมีย ๆ นะแหละ...นี่ผมเพิ่งมาจากโรงพยาบาล เอาลูกชายเข้าไปไว้สักอาทิตย์เห็นจะได้ เมื่อทั้งสองเมืองเขาไปเยี่ยม ผมเลยปลีกตัวออกมา แล้วก็เลยคิดถึงคุณอยากคุย”

“ดิฉันกลัวเขาจะ...รู้ลึกละตลอดเวลาว่าเราเลวเกินกว่าจะเป็นแม่เขาได้ !”

“อย่าพูดอะไรที่รุนแรงยังงั้นเลย...ผมนะสะบัดสะบอมเต็มทีแล้วเหมือนกัน...กำลังหดหู่แล้วก็เศร้าเหลือเกิน”

“ผมสนใจแต่ลูกผม ถึงยังงั้น ก็ยังทำอะไรไม่ครบตั้งเยอะ...” คุณสายทอง หัวเราะพลางพยักหน้า

“ใช่ค่ะ...ดิฉันมีลูกคนเดียว ยังทำได้ไม่ครบเลย” เธอบอกอย่างเปิดเผย
 “บางทีนี่ก็... ถึงตอนที่...ชีวิตเพิ่งเริ่ม ลูกยังเล็ก ๆ ...แต่เห็นตาเมืองร้องหา...เพราะต้องการเรา รักเรา แต่เราก็ไม่ค่อยรู้ซึ่งถึงความต้องการอันนั้นเพราะเราเองก็กลัว ผิดหวังในตัวพ่อแถม...อยากจะเอาวันเวลาคืนมานะคะ คุณบุรี มันก็สายเกินไป” (ปูนปิดทอง กลุณณา อโศกสิน หน้า 90-92)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนภาพของหญิงไทยที่ยอมรับความผิดพลาดของตนเองที่เคยทอดทิ้งลูก ส่วนบุรียิ่งทอดทิ้งลูกเช่นกัน แล้วลูกก็เป็นเพื่อนกัน แสดงออกต่อพ่อแม่คล้ายๆ กัน การที่พ่อแม่หันหน้ามาปรึกษากันในลักษณะเพื่อน จึงสะท้อนภาพความไว้วางใจ การลดทูลฐานะ และพร้อมแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยกัน

นอกจากนี้ ตัวละครหญิงชื่อสายทอง แสดงออกอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อม เมื่อรู้ว่าบุรียังเจ้าชู้ไม่เลิก ก็ออกปากเตือน รวมทั้งยอมรับในสิ่งที่ตนทำคือชีวิตการเป็นเมียของผู้อื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้าจั้น โทรบอได้ค่ะ...บอกให้แกโทร กลับมาที่นี้...ผู้หญิงชนะคะ”
 คุณสายทองดักคอ

“คุณบุรียากมีชีวิตสงบ แต่ก็ทำเรื่องไม่สงบอยู่เรื่อย มันไม่มีวันสงบได้หรอกค่ะ”

“นั่นซี...ผมยังนึกยังงั้นเหมือนกัน” เขาอ้อมแอ้ม
 “คุณอัศวินไม่อยู่หรืออะ” เขาทำไม่รู้ไม่ชี้
 “วันอาทิตย์นี่ละ ถ้าวันอาทิตย์ เขาจะไปอยู่กับลูกกับเมียเขา ดิฉันก็อยู่คนเดียว ทำอะไรๆ เอง...เป็นตัวเอง ไม่ต้องปรนนิบัติเอาใจใคร นึกอยากจะนอนก็นอน บางทีก็ออกไปตลาดซื้อของกินมาเก็บไว้วันจันทร์” หล่อนหัวเราะไม่รู้ว่าขำหรือสมเพช “วันจันทร์เย็น เขาจะกลับมาค้างนี่ละ แล้วก็จะค้างอยู่จนถึงวันพฤหัสบดี เย็นวันศุกร์ก็กลับไปหาลูกเมีย”

“มันไม่ใช่ชีวิตที่น่าดูเลยนะอะ...ถ้าถอดออกมาเป็นภาพ คงเป็นภาพที่เลวร้ายมาก”

“ค่ะ” คุณสายทองพยักหน้า ยอมรับโดยคุ้ย “ไม่ดีเลย แต่ไม่รู้จะทำยังไง...เวลาไปงานไปการ เราก็ไปกับเขา คนทั้งหลายก็รู้ว่าเราเป็นเมียเขา...เมียน้อยที่เอามาทำเมียหลวงอย่างเลิศจีว เวลาวิ่งเต้นช่วยให้เขาได้ตำแหน่งการงานก็เรานั่น เพราะเรารู้จักคนมาก เมียเขาเป็นชาวบ้าน เป็นแม่บ้านธรรมดา ๆ ไม่ออกสังคม”

“เขาก็ไม่รู้กรานเรา...เคยเจอกัน ก็ทำหน้าดีงามเข้าไป...ก็ใช่...เพราะเราช่วยฝั้ว ช่วยลูกเขาบ้าง บางหนบางครั้ง ลูก คนโตเราก็ก็นำงานให้...ลูกสาวคนรอง เราก็ก็นำเงินค่าประกันให้ตอนเข้างานไปเป็นแคชเชียร์นั่นะคะ...(ปุ่นปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 92)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงภาพของการคบหากันอย่างจริงจัง สายทองตกเดือนบุรีเรื่องผู้หญิงอื่น นั่นคือ หากต้องการชีวิตที่ดีก็ต้องเลิกเกี่ยวข้องกับผู้หญิงเหล่านั้น ส่วนชีวิตเมียน้อยของสายทองก็เป็นฝ่ายช่วยประคับประคองและช่วยเหลือทั้งเมียและลูกของเขา ไม่รู้กรานกันจึงอยู่ด้วยกันได้ยืนยาว

ความสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนดังกล่าว เป็นการแสดงตัวตนและความรู้สึกอย่างเปิดเผย ดังนั้นผู้ที่คบหาด้วยจึงไม่มีสิ่งใดปิดบังเช่นกัน การคบหาด้วยความจริงใจเช่นนี้ จึงทำให้มิตรภาพของความเป็นเพื่อนสานความสัมพันธ์ไปได้ยาวนาน

2) **ความสัมพันธ์ในทางขัดแย้ง** จากการวิเคราะห์ไม่พบหญิงไทยที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในทางขัดแย้ง อาจมาจากเหตุที่ว่าวรรณกรรม 5 เรื่อง เน้นเรื่องในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเรื่องใบไม้ที่หายไปก็เน้นสาระความคิดและชีวิตคนกล้ามากกว่าประเด็นอื่น จึงไม่พบความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าว

2.2.2 ความสัมพันธ์ในฐานะคนรัก

1) **ความสัมพันธ์ในทางดี** มีความเห็นอกเห็นใจ มีความทรงจำที่ดีในวัยเด็ก ประสบปัญหาครอบครัวคล้ายกัน จึงเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน มีปรากฏในวรรณกรรมคือเรื่อง ปุ่นปิดทอง ระหว่างตัวละครเอกหญิงชื่อบาลี และตัวละครเอกฝ่ายชายชื่อสองเมือง ซึ่งทดลองใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน บาลีเข้ามาอยู่บ้านของสองเมือง เพื่อศึกษาซึ่งกันและกันด้วยความยินยอมของพ่อแม่ ทั้งสองฝ่าย แต่บาลียังไม่ยอมรับร่วมห้องกับสองเมืองจนเกิดปัญหาหลายอย่าง แต่ก็เป็นการศึกษาถึงความต้องการกันและกันอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...บาลีไม่ทันตั้งตัว สองเมืองก็เหนียวหล่อนลงไปแนบกับอกเขาแล้วกอดไว้ บาลีพูนึงโดยมิได้ขัดขืน...สองเมืองรู้สึกอบอุ่นมากขณะที่ทำเช่นนั้น เหมือนหล่อนเป็นเสื้อกันหนาวอย่างดี อะไรบางอย่างระหว่างเขาและหล่อนกำลังถ่ายทอดเข้าสู่กัน

สองเมืองอบอุ่นได้โดยไม่ต้องทำอะไรอย่างอื่นกับหล่อน...ไม่ต้องสวมเสื้อ และไม่ต้องมีเวลาสำหรับดูใจ

“ก็อาจเป็นเพราะพี่เมืองยังแยกไม่ออก ระหว่างความรักอย่างคู่รักกับความรักของคนที่มีอุดมคติอย่างเดียวกัน” หล่อนพูดพลางค่อย ๆ ยื่นตัวออกห่างจากเขา “พี่เมืองกับบาลีอาจจะรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะรสนิยม เพราะความคล้ายคลึงในวิถีชีวิตก็ได้ พี่ต้องไม่เข้าใจผิด”

“พี่ต้องการเธอ...มันมากไปกว่ารัก...เธอเข้าใจไหม ไม่ใช่แค่รัก แค่ใครหรือแค่อะไรจากขยทึคนอื่น ๆ เขาทำกัน...”

บาลีเข้าใจหล่นเองก็ปรารถนาสิ่งนั้น...มันเหนือกว่ารัก กว่าใคร...กว่าพูดขยขยอกเอนชั่วคราว...มันต้องยิ่งใหญ่โอฬาร ต้องดับหิว ดับโหยและดับความหนาวเหน็บที่เกาะกินชีวิตมาตลอดชีวิต บาลีไม่ต้องการผู้ชายที่ให้แค่ความเป็นสามี...แต่ต้องการพ่อแม่พี่น้องและสามีพร้อมกันในคนคนเดียวกัน...

...บาลีก็เอนเงินจนต้องเบี่ยงเบนคำตอบให้ไกลออกไป ไกลสุดหล้าฟ้าเขียว “ก็ลาพี่เมืองกลับไปอยู่กับพ่อตามเดิม” หล่นทำเสียงเรียบเชียว...หลังจากตกใจถ้อยคำของตัวเองวูบหนึ่ง เพราะนึกไม่ถึงว่าความขวย และความตั้งใจละทิฐิของตัวเองจะคือรันคันทุรังจนแปรรูปออกมาเป็นอย่างนี้...นี่แหละคือบทบาทของความเจ้าทิฐิ มันน่ารำคาญขยขยอกอยู่เมื่อไหร่ พอรู้สึกตัวตัวเองจะต้องลงมือจ้อใครสักคนละก็ เป็นเกิดเหตุเกทกัยได้ทุกหน...

บาลียืนอยู่กับบ่าเขาเพียงอึดใจ ริมปากที่มุขยัมนั้นถูกปิดด้วยริมฝีปากเขาในความเบาหวิวของอากาศ หล่นโล่งอกที่ทิฐิมานะจบลงอย่างกลมกลืน...หล่นสำนึกถึงความอบอุ่นจากล้นเหลือจากอ้อมแขนเขา เขาเล่าที่ขึ้นบานต่อเส้นรอบวงที่ล้อมรัศรอบตัวเขาอยู่เช่นกัน (ปุนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 139, 141, 406, 407)

ความสัมพันธ์อย่างคนรักในตัวอย่างข้างต้น เป็นชายหนุ่มหญิงสาวที่มาจากรอบครัวแตกร้าง มีรอยคำด่าในจิตใจเหมือนกัน ที่คนทั่วไปไม่เข้าใจ ทั้งสองมีประสบการณ์เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศมาแล้ว แต่ก็ไม่เคยรู้สึกอึด เพราะทั้งสองโหยหาความรัก การทดลองอยู่ด้วยกันด้วยความเต็มใจของทั้งสองครอบครัว เพื่อศึกษากันอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดความเข้าใจและความต้องการกันและกันอย่างแท้จริง เป็นคู่พระนางสมัยใหม่ ที่นักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมด้านลบ แล้วค่อย ๆ พัฒนาไปในทางที่ดีงาม เพราะมีความเชื่อว่าคนเรามีความเข้มแข็งดีงาม ต่างกัน

2) ความสัมพันธ์ในทางไม่ดี ขัดแย้ง แตกร้าง จากการวิเคราะห์พบตัวละครหญิงที่แสดงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในฐานะคนรัก แต่พบกับความขัดแย้ง คือ เพชรเรียงกับสองเมือง ในเรื่องปุนปิดทอง ซึ่งเพชรเรียงเป็นฝ่ายขึ้นชอบสองเมือง จึงพยายามทุกวิถีทางเพื่อสานความสัมพันธ์ ส่วนสองเมืองมีจิตใจแน่วแน่อยู่ที่บาลี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุณโชติช่วงกลับมาแล้ว และเพชรเรียงมีแผนการให้เขาเข้าพบพ่อหล่นหรือการลงทุนค่าวันนี้ด้วย

“เอาไว้ให้พี่กลับจากอีสานก่อนดีกว่า” เขาบ่ายเบี่ยง...มีความรู้สึกน้อย ๆ เหมือนกันว่า หล่นพยายามมัดเขา แต่เป็นไปโดยอ่อนหวาน

วันนี้วันเสาร์ หล่อนออกจากที่ทำงานแล้วขับรถมาหาเขาที่บริษัท
แล้วออกไปกินกลางวันด้วยกัน

“หน้าตาพี่เมืองคู่มิค่อยแจ่มใสเลย ไม่ต้องกลุ้มมากหรอกค่ะ” หล่อน
เป็นฝ่ายจับให้เขานั่ง

“วันนี้เพชรขอเป็นเจ้ามือพาพี่เมืองเลี้ยง...นั่งเฉย ๆ นะคะ พาไปไหน
ต้องไป”

สองเมืองหัวเราะขำ เพชรเรียงมีความเป็นเด็กมากกว่าบาสีมาก...
หล่อนติดจะใจร้อนอยากได้อะไรต้องให้ได้ดังใจทุกครั้ง หากนี่ก็อยากต่อว่า ก็จะแสดงออกทันที
โดยไม่มีการปกปิด

“เห็นพี่เป็นนักสืบหลึกหรือไง”

“สับมานักแล้วไม่ใช่หรือคะ” หล่อนตวัดหางเสียงเหมือนเป็นเจ้าของ
นี่คือสาเหตุที่ทำให้สองเมืองเริ่มกังวล...เพชรเรียงทำท่าจริงจังกับเขามากขึ้นทุกครั้งที่ได้พบ ๆ
แต่ปลายเสียงไม่แจ่มใสเท่าที่ควร

“เพชรอิจฉาแม่ลำพูของพี่เมืองขึ้นมาอีกแล้วซี” หล่อนพูดหัวเราะ

“เพชรรู้แล้วละ พี่เมืองกระสับกระส่ายเพราะมีนัด ไม่ใช่คุณลำพูแน่ ๆ ...
กับคุณบาสีใช่ไหมคะ...ถ้าฉัน เราแยกทางตรงนี้เลยดีกว่า เพชรกลับบ้านก็แล้วกัน” หล่อนพูดจริงจัง
น้ำตาทำท่าจะปรึ้มออกมารอบขอบตา แล้วกล่าวต่อด้วยสຸ້ມเสียงค่อนข้างเกรี้ยว

“เพชรก็ไม่ได้...เป็นคนไม่ดี”

“เพชรน่า...อย่าคิดมากเกินไป พี่ไม่มีนัดมีอะไรจะไรกับใครหรอก”

เขาปลอบ

“จะไปหาแม่ลำพูจริง ๆ แต่อยากจะได้อะไรไปฝากเธอด้วย เลยลังเล
เธอชอบทานปู ก็ว่าจะหาปูทะเลเน้น ๆ ไปฝาก...ไ้ปู้เจ้ากรรม พี่รู้จักแห่งเดียวเอง คือตลาดเก่า
เคยไปซื้อกับแม่ลำพูที่นั่น”

“สกปรกออก เพชรไม่ชอบเข้าตลาดเลย” หล่อนห่อไหล่ด้วยท่าที่
กริ่งก๊ว

“เชื่อเพชรเถอะค่ะ หุ่นอย่างพี่เมือง ไม่เหมาะกับตลาดเก่า”

“พี่เมืองควรจะอยู่แต่ในห้องอาหารโก้ ๆ ชุปเปอร์มาร์เก็ต ที่สนามกอล์ฟ
เทนนิสอะไรพวกนี้มากกว่า”

สองเมืองคิดอยู่แล้วเหมือนกันว่า ทักษะคติของเพชรเรียงจะจบลงเช่นนี้

“ยังไง ๆ วันนี้พี่เมืองต้องไปชุปเปอร์มาร์เก็ต อย่าเอาเพชรไปทรมาน

ที่ตลาดเก่าเลยล่ะ ขอร้อง เพชรทนะอะไรพรรณนั้นไม่ไหว”

แต่แล้วก็ผิดหวัง เพราะที่ซุเปอร์มาเก็ตมีปูเพียงสามตัว

“งั้นก็ไปร้านอื่น กว้านเอาแต่ปู ร้านละสองสามตัวสักสิบร้าน !” หล่อน
ประหลาดเพราะเริ่มพาล บ่ายนี้ หล่อนไม่มีกำลังใจเอาเลย ดังนั้นเมื่ออีกสองสามร้านผ่านไปและไม่มีปู

“พี่จะโทรเรียกพัสดุ จะไปคูที่ตลาดเก่าเอง” เขาบอกเมื่อแะที่

ตู้โทรศัพท์สาธารณะหน้าร้าน ไม่ฟังเสียงหล่อนที่กระแนะกระแหน

“ความจริง พี่เมืองน่าจะขับรถไปกว้านซื้อแถว ๆ ชายทะเลสักร้อยกิโล
ปะไร”

เมื่อเริ่มโกรธ เพชรเรียงก็เริ่มออกฤทธิ์ หล่อนเดินฉับ ๆ ไปยังรถหล่อน
ที่จอดอยู่ริมบาทวิถี

เพชรเรียงมีลักษณะของหญิงสาวที่เอาแต่ใจตนเองอยู่มาก หล่อนสำนึก
ในความสำคัญของตัวเองมากกว่าความสำคัญของคนอื่น เพราะฉะนั้นแม้ไม่ตั้งใจเบ่งหรือแผ่อำนาจ
ก็เหมือนเบ่งและแผ่อำนาจในที่ (ปูนปิดทอง กลุณ อโศกสิน หน้า 395-401)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นภาพลักษณ์ของหญิงไทยส่วนหนึ่งที่ได้รับ
อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก เป็นฝ่ายเดินเข้าหาผู้ชาย เพื่อสนองความต้องการของตนเอง
ไม่รักนวลสงวนตัวตามธรรมเนียมไทย พิจารณาจากการเป็นฝ่ายนัดแนะพบกัน การขับรถไปรับ
เป็นคนขับให้ฝ่ายชายนั่ง การเป็นผู้จ่ายเงินเลี้ยงอาหารฝ่ายชาย แต่ฝ่ายชายไม่ตอบสนองจึงเกิดความ
ขัดแย้ง และเลิกคบหากันในที่สุด

ความสัมพันธ์กันในลักษณะคนรักที่ขัดแย้งกัน ยังมีปรากฏใน
วรรณกรรมในอีกรูปแบบหนึ่งคือ บาลีมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับอมร ตั้งแต่อยู่อเมริกา เขารักบาลีมาก
บาลีเองก็รู้สึกรักเขามากเช่นกัน เขาหวังจะสร้างบ้านให้บาลี แต่ต้องขอเวลาสร้างตัวเองสองปี
บ่อยครั้งที่บาลีกลับรู้สึกไม่แน่ใจที่จะแต่งงานกับอมร นับวันก็ยังสับสน ลังเล จนบาลีตัดสินใจ
เด็ดขาด และบอกเลิกอมรในที่สุด ซึ่งเหตุผลนั้นมาจากกรอบครอบครัวของอมร และความใจแคบ
ด้านความรักของบาลีเป็นสาเหตุหลัก และนั่นเป็นผลให้รัฐาตุแห่งอมรว่าร้ายกาจที่สุด จนต้อง
เลิกรักกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อย่างอมรนี่ น่าเบื่อตรงที่เขาไม่ใคร่ฟังอยู่ข้างหลังมากมาย แล้วเขาก็เป็น
คนรักแม่ รักพี่น้องเอามาก ๆ เสียด้วย บาไม่แน่ใจว่าบาจะทนเขาได้”

“ใช่...คนหิวรักก็ไม่ชอบให้ความรักถูกปิ่น มันเป็นธรรมดาแหละลูก
เพราะมันอยู่ไปตรองไปอย่างนี้ก็คิดแล้ว ถ้าไม่กลัวใครเขาว่าขึ้นคานล่ะก็”

...แท้จริงแล้ว อมรไม่เหมือนผู้ชายธรรมดาสามัญ...ที่จิตใจเมื่อผู้หญิงเลิกรา...ในยามปกติเขาจะดูดี...เป็นคนดี...แต่ในเลือดเนื้อแท้ ๆ ของเขา ไม่ได้สวยงามอย่างที่คิด เขาตัดสินใจเขียนข้อความประจานบาติที่มีความหมายหยาบคาย รุนแรง ลงคอลัมน์ซุบซิบคนในสังคม ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง พร้อมทั้งไปพบสองเมืองแล้วเล่าถึงความเลวร้ายของบาติอย่างหยาบคาย ซ้ำร้ายยังวางแผนให้กำไลวง หึงสาวที่สองเมืองควงแก้เหงา จนข้าวของเข้าไปอยู่ในบ้านจนสองเมืองต้องหนีออกจากบ้าน แต่เมื่อรู้ความจริงก็ให้อภัยกำไลวง บาติจึงคืนทุกอย่างให้อมร ความรู้สึกและการมองอมรจึงเป็นภาพใหม่ที่ถึงกับขนลุกขนพอง

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างเขากับหล่อนถูกตัดขาด ไม่กี่วัน...หล่อนไม่มีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับกำไลวงกับนักข่าวพวกนี้เลย แม้แต่หน้าก็ไม่เคยเห็น เพราะฉะนั้นจึงไม่มีใครอื่นนอกจากเขาเท่านั้นที่เป็นผู้ทำขึ้นเพราะเจ็บแค้น

เอาเถอะ...หล่อนนึกปลงกับสันดานดิบของมนุษย์บางคนที่ไม่รู้แพ้รู้ชนะ ไม่รู้ผิดรู้ถูก...อยากเอาอะไรมาป้ายก็เชิญเลย...ฉันอุทิศให้...หากว่ามันเป็นความสุขของคุณ

ขณะนั้นบาติรู้สึกขยะแขยงอมรขึ้นมาทันที (ปุนปิตทอง ฤกษ์ณา

อโศกลิน หน้า 67, 213)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงความรักที่ก่อตัวขึ้นของหนุ่มสาว แต่นานไปกลายเป็นความเบื่อกันต่างคนต่างก็เปิดเผยตัวตนที่แท้จริงออกมา การที่ฝ่ายชายผิดหวังอย่างรุนแรงที่ฝ่ายหญิงบอกเลิก แล้วระบายความแค้นด้วยการส่งข้อมูลให้กับนักข่าวเพื่อเขียนในคอลัมน์ซุบซิบให้เกิดความเสียหายเกี่ยวกับความประพฤติของผู้หญิงที่ไม่รักนวลสงวนตัว ทดลองอยู่กับผู้ชายอย่างชาว ตะวันตก ซึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับ เป็นการใช้สื่อมวลชนในการกระจายข่าวให้คนอื่นรับรู้ คนที่ไม่รู้ความความจริงก็มักจะเชื่อตามข่าว ฝ่ายหญิงก็ต้องเสื่อมเสียในวงกว้างของสังคม สะท้อนให้เห็นว่าความรักที่เกิดความขัดแย้งและเลิกรากัน ฝ่ายหญิงมักจะเสียเปรียบ เสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งแสดงภาพลักษณ์ของหญิงไทยที่ถูกกระทำรุนแรงโดยฝ่ายชายในทุกรูปแบบ เป็นฝ่ายเสียเปรียบทางวัฒนธรรมอยู่ตลอดมา

2.2.3 ความสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนร่วมงาน

1) ความสัมพันธ์ในทางดี จากการวิเคราะห์พบว่าผู้เขียนได้สร้างตัวละครให้เป็นเพื่อนร่วมงานกัน โดยมีพื้นฐานด้านอาชีพอาศัยใจคอเป็นคนมีน้ำใจ ทำงานเก่ง จึงเกิดความร่วมมือกันในการพัฒนางาน และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปรากฏในวรรณกรรมคือ บาติกับวีรวรรณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อยากไปเชียงใหม่บ้างไหมคุณบาลี” วีรวรรณถามหัวเราะๆ ขณะที่แม่รี แจกเทพคำสอนให้กับหล่อนและหัวหน้าฝ่ายคนละกล่อง “เชียงใหม่ยังดีอยู่มากนะ ถ้าจะเทียบกับ กรุงเทพฯ เรา มีหนุ่มสาวสวยๆ การศึกษาสูงปึกหลักอยู่นั่นแหละ” ประโยคทำนองข้างขี้ขี้ บาลีหัวเราะ นับตั้งแต่หล่อนเข้ามาเป็นเลขานุการของวีรวรรณ บาลีทำงาน ด้วยความสบายใจ

นาน ๆ ที่หอรกหล่อนจึงจะพบหญิงไทยใจกว้าง เป็นผู้ดีทุกกระเบียดนิ้ว อย่างหัวหน้าผู้...ดังนั้นบาลีจึงมีเรี่ยวแรง มีกำลังใจที่จะอยู่ต่อไปอีกนานเท่าใด ทั้ง ๆ ที่ความจริง แล้ว หล่อนนั้นจะอยู่ที่ใดที่หนึ่งนานนักไม่ได้ ถ้าไม่ขุ่นมัวเรื่องงานก็เรื่องคนที่เกี่ยวข้องกับงานที่ หล่อนทำ (ปูนปิดทอง กลุณณา อโศกสิน หน้า 46)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงภาพการทำงานของหญิงไทย ที่มีความสัมพันธ์ที่ดี กับหัวหน้างาน เนื่องจากหัวหน้างานเป็นผู้หญิงไทยที่มีน้ำใจ เป็นผู้ดีทุกกระเบียดนิ้ว แต่เป็นกันเอง ทำให้ผู้ร่วมงานมีกำลังใจในการทำงาน และอยู่ได้นาน

นอกจากนี้ตัวละครหญิงชื่อบาลี ยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กสาวคริสเตียนคนหนึ่งชื่อแม่รี อายุเพียงสิบเก้าปี บาลีกับแม่รีพบกัน ในการทำงานในสมาคมซึ่งบาลีต้อง พบปะคนต่างชาติเป็นประจำ ซึ่งมีพวกสอนศาสนาปะปนอยู่จำนวนมาก บาลีจึงคุ้นต่อการคุยและ ฟังคนเหล่านั้น เมื่อพอพักของบาลีถูกไฟไหม้จนแทบไม่เหลืออะไร จึงได้แต่นึกถึงคริสเตียนสาวผู้นั้น ดังตัวอย่าง

คริสเตียนคนหนึ่งเพิ่งจากไปสด ๆ ร้อน ๆ ...ดูเอาเถอะ...เด็กสาวอายุ สิบเก้าปีเท่านั้นเอง ยังมีใจใฝ่คุณธรรม ถึงกับอุทิศตนเพื่อสันติสุขของชาวโลกจนไม่มีเชื้อไขกับใคร อื่น ไม่ว่าเสื้อผ้าอาภรณ์หรือความทะยานอยากในชีวิต แล้วหล่อนเล่า ก็เป็นพุทธศิกชนเหมือนกัน แม้จะไม่หายใจเป็นศาสนาแต่ก็ฝึงศีลห้าไว้กับตนเองสม่ำเสมอ เหตุใดจึงจะหักใจต่อความสูญเสีย ล้มเหลวไม่ได้ (ปูนปิดทอง กลุณณา อโศกสิน หน้า 48)

ตัวอย่างนี้ได้สะท้อนถึงภาพของหญิงไทยที่ชื่นชม เด็กสาวอายุเพียง สิบเก้าปี แต่มีใจใฝ่คุณธรรม อุทิศตนเพื่อสังคม โดยไม่สนใจความสวยงามตามธรรมชาติของ เพศหญิง ทั้ง ๆ ที่อายุน้อย เป็นความสัมพันธ์ในทางดี และทำให้เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนสติให้ ตัวละครหญิงไทยรู้จักหักห้ามต่อความสูญเสียได้

2) ความสัมพันธ์ในทางไม่ดี ขัดแย้ง คือ การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครหญิง ให้เป็นเพื่อร่วมงานกัน แต่ไม่มีความสุขในการทำงาน เนื่องจากนิสัยใจคอและบุคลิกลักษณะอาจ ไม่เหมาะสมกับงาน พบในวรรณกรรมคือ บาลีกับเจ้านายใหม่ชื่อโกษา ในเรื่องปูนปิดทอง ดังนี้

“ระยะนี้ฉันใจคอไม่ดีเลยจริงๆ” ปาลีปรารภเมื่อต่างคนต่างนั่งลง และสั่งเบียร์มาอุ่นกระเพาะคนละแก้วก่อนกินอาหารหนัก “คุณวีไปแล้ว คงคิดถึงมากจริงๆ นายใหม่ก็ไม่ทราบจะถูกคอกันแค่ไหน”

“คุณโกษา...อย่างที่รู้ ๆ กันนั่นแหละ ถ้าถูกใจก็ง่าย ถ้าผิดหวังก็ยาก”

“แกเป็นคนจี๋เก็บแค่นั้นละ”

“พยายามนั่นละซี”

“ไม่เชิงค่ะ...แต่ก็ไม่ค่อยให้อภัยคน”

“แต่ถ้าคุณทำให้แกชอบได้ ก็ชอบเหลือเกินล่ะนะ ออกจะซิกด้วยระวังแล้วกัน”

...เช้าวันนั้น บาลีขับรถไปทำงานอย่างเหม่อลุ่ม แม้เมื่อถึงที่ทำงานแล้วหล่อนก็ยังถูกโกษาหัวหน้านักใหม่ทักว่า

“เป็นไงคุณบาลี วันนี้ดูหน้าหมอง”

โกษามีเรื่องส่วนตัวเข้ามาพัวพันกับการทำงานเสมอ...แต่บาลีก็พูดเรื่องงาน...สวนขึ้นมาทันใด หล่อนโกรธ เกลียดเกินกว่าเหตุถ้าโกษาทำท่าราวกับหล่อนสามารถจะกลายเป็น ทรายประจำสำนักงาน เหมือนที่บางคนเป็นไป (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 316, 385)

ความสัมพันธ์ของบุคคลในลักษณะเพื่อนงานข้างต้น เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะขัดแย้ง ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง ในลักษณะ “หมาหยอกไก่” เพียงแต่ไก่ไม่เล่นด้วย จึงไม่มีอะไรสานต่อ นอกจากความไม่พอใจ สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของผู้หญิง ไม่ว่าที่บ้านหรือที่ทำงานมักจะเป็นผู้ถูกกระทำ ไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ามิมบรรยากาศของความขัดแย้งในการทำงานของตัวละครหญิงอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องอหุณนิแห่งชีวิต คือ “หล่อน” ในคราวที่ต้องไปทำงานเป็นพนักงานขายสินค้า ซึ่ง “หล่อน” ไม่สามารถทำยอดขายได้เท่าที่ควรจะเป็น ก็ถูกเพื่อนร่วมงานพูดจากระทบกระเทียบ ดังตัวอย่าง

“อู๊ย! เป็นเซลล์ขายของเดี๋ยวนี๊ หูตาขาดดินไวอย่างเดียวไม่ไหวแล้ว
เธอจ๋า ตูต้องไวด้วยมันถึงจะเน!”

คราวนี้มีเสียงหัวเราะกึกกักเกิดขึ้นรอบ ๆ หล่อนด้วยความสมัครสมานสามัคคีถึงขนาด พลอยให้หล่อนหัวเราะเจื่อน ๆ ตามทั้ง ๆ ที่รู้สึกครั้นเนื้อครั้นหนังตัวเองขึ้นมาเต็มทน หล่อนทำใจเป็นของธรรมดาไม่ได้สักครั้งขณะที่ตกอยู่ในวงล้อมของคน ที่คนต่อคนด้วยกัน พร้อมอกพร้อมใจกันคิดเขี้ยวก่อนที่จะลงมือเล่นเนื้อเถื่อนหนังของกันออกมากัดกินหน้าตาเฉยในทันทีที่ใครก็ตามมีอันพลึงพล้าให้เบื้องหน้าเบื้องหลังของตัวเองเกิดแผลขึ้นมาให้มองเห็นรอยอันน่าขำนั้นถนัด

(อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 65)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานขาย ที่ต้องออกบริการถึงบ้านลูกค้า ใครมียอดขายดีก็ถูกนิทว่าร้ายถึงพฤติกรรมการขายแบบเอาตัวเข้าแลก แต่คนที่ขายไม่ได้ก็ไม่ขายลูกค้าก่อนและ ว่าไร้ความสามารถ ซึ่งตัวละครหญิงที่กล่าวถึงมีความรู้สึกขัดแย้งทั้งต่องานที่ทำ ต่อเพื่อนร่วมงานที่ปากคอรัยกาจ จนไม่สามารถทนอยู่ต่อไปได้ และต้องออกจากงานไปในที่สุด สะท้อนภาพของผู้หญิงนักขาย จะต้องมีความสามารถในการพูดและมีความอดทนสูงจึงจะประสบความสำเร็จ

จากการศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิง ในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม ผู้วิจัยได้แบ่งศึกษา 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม

ความสัมพันธ์ของหญิงไทยกับบุคคลในครอบครัวพบว่ามีความสัมพันธ์ที่ดี มีความสุข คือ ครอบครัวของเด็กหญิงกะทิ ในความสุขของกะทิ ความสัมพันธ์ในทางไม่ดี แดกรั้ว ไม่มีความสุขพบหลายเรื่อง คือ ครอบครัวของบาลี และเรื่องราม ในเรื่อง ปูนปิดทอง นางน้ำฝนในเรื่องช่างสำราญ หล่อน จากเรื่องอัญมณีแห่งชีวิต

ความสัมพันธ์ของหญิงไทยกับบุคคลในสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาในสามประการ คือ ประการแรกความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อน พบว่าหญิงไทยมีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่ดี โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ในการคบหาเป็นเพื่อนเพื่อปรับทุกข์ในการดำเนินชีวิต เช่น สายทองกับคุณหญิงวารุณี สายทองกับคุณบุรี ส่วนในด้านขัดแย้งกันไม่ปรากฏเนื่องจากวรรณกรรมทั้ง 5 เรื่อง เน้นเรื่องราวในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ประการที่สองความสัมพันธ์ในฐานะคนรัก พบในเรื่อง ปูนปิดทอง คือ บาลีกับอมร เพชรเรียงกับสองเมือง เป็นความรักที่พบกับความขัดแย้ง และเลิกรากันในที่สุด จนบาลีพบรักแท้กับสองเมือง จึงทำให้เรื่องราวของปูนปิดทองจบลงอย่างสวยงาม ประการสุดท้ายคือความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อนร่วมงาน มีทั้งความสัมพันธ์ที่ดี คือ บาลีกับวีรวรรณ ความสัมพันธ์ในทางไม่ดี ขัดแย้ง คือ บาลีกับโกษา เจ้านายใหม่ และ “หล่อน” กับเพื่อนร่วมงานที่บริษัท จากเรื่อง อัญมณีแห่งชีวิต

3. แนวทางในการดำเนินชีวิต

การศึกษาภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิง ในด้านแนวทางในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยพบประเด็นจากการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้

3.1 การอยู่อย่างเรียบง่าย ภาพสะท้อนการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายในงานเขียนทั้ง 5 เรื่อง จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของหญิงไทย ผู้วิจัยพบว่าการอยู่อย่างเรียบง่าย จำแนกได้ดังนี้

3.1.1 การอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ คือ การที่ผู้เขียนได้สร้างตัวละครหญิงมีความสุขและพอใจในการได้พำนังกอาศัย และดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ต้นไม้ สายน้ำที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ห่างไกลจากความเจริญด้านเทคโนโลยีและความทันสมัยของสังคมเมือง ดังนี้

กะทิ เด็กหญิงที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความอบอุ่นของตาและยาย ที่บ้านริมคลอง กะทิมีความสุขเสมอที่ได้อยู่ท่ามกลางสายน้ำ ที่ตาและยาย ตลอดจน แม่เองก็เคยพากะทิไปเที่ยวริมทุ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรือท้องแบนหัวเรือสั้น ๆ ลำนี้ ทำหน้าที่เป็นพาหนะชั้นดี ไม่ก่อกมลพิษ เคลื่อนที่แหวกสายน้ำไปไปตามแรงของคนพาย ถ้าผ่านเข้าไปในฝูงจิงโจ้น้ำ ก็ะพากันแตกหนี ควุ่นวายจ้าละหวั่นดี ตากับกะทิแทบไม่ส่งเสียงพูดกัน ปล่อยให้เรือกับผืนน้ำหักทายกันให้พอ ดวงอาทิตย์ดูไกลอยู่บนฟ้า ทั้ง ๆ ที่เริ่มทอแสงแรง แต่น้ำรอบกายทั่วทั้งทุ่งราวเกราะแก้วกั้นไอร้อน นาที่ราวหยุดนิ่ง น้ำกับฟ้า ลมกับตะวันคือกรอบภาพที่มีเรือลำหนึ่งปรากฏอยู่ตรงกลาง (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 24)

ตัวอย่างข้างต้น สะท้อนภาพของหญิงไทยวัยเด็กอย่างกะทิ ที่มีความสุขอยู่กับการได้ใกล้ชิดธรรมชาติ บ้านริมคลอง ยายและตาได้หล่อหลอมความรัก ความสุขและความพอใจได้อย่างยิ่ง ตาพากะทินั่งเรือท้องแบน ใช้ไม้พาย ไม่ก่อกมลพิษ เป็นการรักษาสสิ่งแวดล้อมได้ดี ตากับกะทิต่างชื่นชมกับธรรมชาติจนแทบไม่ได้คุยกัน สายน้ำช่วยบรรเทาความร้อนจากแสงอาทิตย์ สะท้อนให้เห็นความรื่นรมย์ตามธรรมชาติท่ามกลางสายน้ำ ผืนฟ้า สายลมกับแสงอาทิตย์

นอกจากนี้แม่ยังพากะทิเที่ยวชมความงามของท้องทุ่งอย่างมีความสุข และเมื่อแม่จากไป กะทิก็กลับสู่อ้อมอกของบ้านริมคลองดัง ตัวอย่าง

“...แม่อยากพาหนูไปดูต้นก้ามปูริมทุ่ง เราสองคนไปถึงศาลากันอย่างปลอดภัยดี หนูชอบน้ำมาก ชอบเรือ ชอบศาลา ชอบดอกผักบุ้ง เราเพลินเล่นเพลินคุยเพลินจนไม่ทันเห็นเมฆที่ตั้งเค้ามาแต่ไกล

...ที่ไหนจะสุขใจกว่าที่บ้านย่อมไม่มี และบ้านริมคลองหลังนี้คือ “บ้าน” ของกะทิโดยแท้ กะทิกำลังทุกอย่างที่บ้านหลังนี้ พอใจกับทุกสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมดนี้ และไม่มีชิ้นส่วนใดในชีวิตตกหล่นพลัดหายไปให้ต้องติดตามหาอีกแล้ว

กะทินั่งเล่นที่ท่าหน้า ในใจร้องทักสายน้ำ หมู่มั้ยและแสงแดดรอบตัว...

(ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 65, 112-113)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของเด็กหญิงกะทิที่ได้รับความสุขจากแม่ ในการได้อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ ด้วยการนั่งเรือไปเที่ยวริมทุ่ง ซึ่งมีต้นก้ามปู มีศาลา มีดอกผักบุ้งให้กะทิชื่นชมอย่างเพลิดเพลิน เมื่อแม่จากไปกะทิก็กเลือกที่จะกลับมาสู่ธรรมชาติของบ้านริมคลองอีกครั้ง

3.1.2 การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม คือ การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย โดยไม่พึ่งพาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทันสมัย แต่ใช้วิถีธรรมชาติ หาง่ายไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อีกทั้งดำรงชีวิตอยู่แบบพอมีพอกิน ดังนี้

ยายของกะทิ ในเรื่องความสุขของกะทิ เป็นผู้หญิงที่หันหลังให้กับความเจริญของสังคมเมือง มีความสุขและพอใจกับการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย อย่างคนไทยดั้งเดิม ไม่ใช่อุปกรณ์ไฟฟ้าในการทำครัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ยายขี้ใจตา ไม่ยอมหุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า โลกพัฒนาแล้วนะคุณ ตาส่งเสียงอยู่ที่ประตูครัว แล้วจึงส่ายหน้าออกมาพึมพำกับกะทิว่า ยายกลัวคนจะไม่เห็นเป็นชาวบ้านหรือยัง ใจชาวบ้านยังเสียบปลั๊กหุงข้าวกันแล้วเลย...ตาบอกว่ายายตีบทแตกในช่วงไม่กี่ปี ไม่เหลือร่องรอยเลข ๑ นายใหญ่โรงแรมห้าดาวเลยสิน่า...หม้อข้าวเดือดอยู่บนเตา กะทิมองหาไม้ขีดหม้อ จะได้เอามาเช็ดข้าวแล้วตบเตาให้ข้าวระอุ ไม่น่าจะทำยาก กะทิเคยเห็นยายทำบ่อย ๆ (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 36-37)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณะของหญิงไทย ผู้รักความเป็นไทยแท้ ปรับตัวให้อยู่อย่างเรียบง่าย ทั้ง ๆ ที่ยายเคยใช้ชีวิตในสังคมเมือง และมีอาชีพเป็นเลขานุการของผู้บริหารโรงแรมระดับห้าดาวแต่กลับสู่การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ด้วยการไม่ยอมหุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า แต่กลับใช้วิธีดั้งเดิมของชาวบ้านในสมัยก่อน คือต้มข้าวบนเตา ใช้ไม้ขีดหม้อในการเช็ดข้าวและตบข้าว ซึ่งกะทิเห็นยายทำบ่อย ๆ จนคิดว่าตนเองก็น่าจะทำได้เช่นกัน เป็นการสะท้อนภาพเด็กรุ่นใหม่ในสังคมสมัยใหม่อย่างกะทิได้ซึมซับ และมีความสุขกับแนวทางในการดำเนินชีวิตแบบนี้ กะทิจึงน่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สืบต่อจากยายต่อไป

จากการวิเคราะห์ยังพบว่าผู้เขียนได้สะท้อนภาพการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของยายในเรื่องปลาหางเปีย จากรวมเรื่องสั้นชุด อัญมณีแห่งชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปากก็อธิบายเป็นคั้งเป็นแคว หากก็ดูได้อ้อยกระทรงความดี พลอยให้ผู้หญิง
ในที่นั่งผู้ล้อมวงกันเจียนใบตองใช้รองขนมบ้าง ผานหมากดิบเรียงกันเป็นแวนใส่กระดังเพื่อนำไป
ผึ่งแดดบ้าง ต่างเหลียวมาฟังอย่างตั้งใจ

...คุณยายโบกมือให้ผู้ที่นั่งรายล้อมรามือกับงาน ล่าถอยออกไปทำกิจกรรม
อื่นๆ ได้ ยกเว้นแต่เด็กหญิงผู้ที่ถูกเรียกตัวเข้ามานั่งประจันหน้ากันกันชิดโดยไม่บอกแจ้งอะไร
รอบตัวคุณยายเต็มไปด้วยใบตองเขียวสดตัดมาใหม่ๆ วางซ้อนๆ ทาบกันบนพื้นกระดาน บ้างก็ยัง
มิได้เช็ดยังมีนิ้วจับขาว อีกด้านหนึ่งมีเชือกกล้วยผึ่งแดดแล้วจนแห้งดี ผูกรวมกันเป็นกระจุกบ้างก็
ยังกระจัดกระจายเป็นเส้นยาวๆ เกื่อนกลาดอยู่โดยรอบ (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 40, 42)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ สะท้อนภาพของหญิงไทยที่ใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม มีคนรับใช้
มาก ช่วยกันทำงานคือเจียนใบตองเพื่อใช้รองขนม การผานหมากดิบเป็นแวนเพื่อนำไปผึ่งแดด
อุปกรณ์ที่ใช้คือกระดัง และยังมีเชือกกล้วยเป็นเส้นๆ ที่ทำไว้ใช้ประโยชน์ด้วย

3.2 การปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา

3.2.1 ความเชื่อเรื่องบุญกรรม คือ การปฏิบัติตนตามความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ
การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การทำความดีเป็นการสร้างบุญกุศล ตรงกันข้ามการทำความชั่วก็จะได้
ผลชั่วตอบแทน จากการวิเคราะห์งานเขียนทั้ง 5 เรื่อง พบว่าผู้เขียนได้แทรกแนวคิดเกี่ยวกับความ
เรื่องบาปบุญคุณโทษ และผลแห่งการกระทำหรือกรรม ไว้ดังนี้

บาลี ตัวละครหญิงจากเรื่องปูนปิดทอง ผู้เคยใช้ชีวิตตามใจตัวเอง ไม่เชื่อฟัง
พ่อแม่ เกลียดพ่อแม่ที่ทอดทิ้งตนเองในวัยเด็ก เมื่ออายุมากขึ้นและที่สำคัญบาลีกำลังจะมีลูก เป็นแม่
คนจึงหวนระลึกถึงความไม่มีต่างๆ ที่เคยกระทำแล้วรู้สึกหวาดกลัวว่าตนเองอาจจะได้รับความ
เกลียดชังจากลูกเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขณะนั้น บาลีเกิดความเกรงกลัวต่อบาปขึ้นมาอย่างเรียกได้ว่าขนพองสยอง
เกล้า หล่อนหวนระลึกถึงความน่าเกลียดน่าชังของตนเองที่เคยทำต่อบิดามารดาได้ทุกภาพ เป็นภาพ
ลายอันชัดเจน คมลึกบาดลึกฝังใจทุกซอกทุกมุมในหัวใจ ไม่ว่าเร้นอยู่หรือเปิดเผยให้เกิด
อลหม่าน ก็เนื่องจากความรู้สึกศักดิ์สิทธิ์ที่ว่า ตนเองกำลังจะเป็นแม่นั่นแหละ

...ดูเอาเถิดคำว่าลูกศักดิ์สิทธิ์นี้กระไร เพียงผ่านวูบเข้าไปประเดี๋ยวหนึ่ง จะ
ด้วยฝันหรือจริงก็ตาม ได้ทำให้หล่อนกับเขาผู้เกิดสำนึกว่าตนนั้นอาจจะกลายเป็นพ่อแม่ในพรบิตานี้
เกิดความปีติซาบซ่าน ระลึกบาปบุญคุณโทษได้อย่างลึกซึ้งเหลือล้นเกินคาดหมาย โดยไม่ต้องถูก
บังคับจากคำสอนของผู้ใดเลย ช่างน่าอัศจรรย์นักหนา (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 424, 428)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณ์ของหญิงไทย ที่ยังยึดมั่นใน
ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ โดยเฉพาะ บาปบุญที่เคยกระทำไว้ต่อบิดามารดา กรรมเวรจะต้อง

ตอบสนองในวันหนึ่ง ซึ่งตรงกับคำสอนในพระพุทธศาสนา ในเรื่องบาปหนัก คือบาปอันเนื่องมาจากการฆ่าบิดามารดา ซึ่งตัวละครหญิงไม่ได้ฆ่าบิดามารดา แต่ก็ทำให้เกิดความทุกข์ด้วยการไม่เชื่อฟังเกลียดชัง จึงหวาดกลัวว่าเมื่อตนเองมีบุตร จะได้รับการกระทำจากบุตรเช่นเดียวกับที่ตนเองเคยกระทำต่อบิดามารดา สะท้อนการปฏิบัติตามแนวความเชื่อเรื่องกรรมเวร และบาปบุญคุณโทษอย่างชัดเจน สอดคล้องกับตัวอย่างต่อไปนี้

บาลีตอบคำถามคุณหนึ่ง เห็นเรื่องรามจูณูกหายเข้าห้องปิดประตู...นึกถึงอันกับอามแล้วก็ให้ปราณี กรรมชั่วของพ่อแม่ก็กรรมชั่วของลูกโดยแท้ บาปนิดเดียวก็หนีไม่พ้นไม่ว่าบาปทางกายทางใจ หรือแม้แต่ทางวาจา

เมื่อก่อน หล่อนบำเพ็ญตนเป็นคนสมัยใหม่ ไม่เชื่อโชคชะตา ไม่เชื่อกรรม แต่ต่อมา สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเองหรือบิดามารดา ก็ได้พิสูจน์ให้หล่อนเห็นจนชัดซึ้ง (ปูนปิดทองกฤษณา อโศกสิน หน้า 434)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องกรรม และการทำบาปที่บิดามารดากระทำไว้ โดยเฉพาะกรรมชั่วที่ส่งผลต่อรุ่นลูกหลานที่จะพบแต่ความเลวร้าย หายนะ แสดงถึงจิตใจของตัวละครหญิงที่ยังมีด้านดีงามในหัวใจ ถึงแม้จะเป็นคนสมัยใหม่ ไม่เชื่อในเรื่องโชคชะตาและเรื่องกรรม แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป อายุมากขึ้น ประสบการณ์ชีวิตมากขึ้น จะสามารถเข้าใจความเป็นไปของชีวิตมากขึ้น ช่างซึ่งกับผลของการกระทำในอดีต แล้ววางแผนชีวิตที่ดีงามในอนาคตได้อย่างมีเหตุผล

3.2.2 ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ในวรรณกรรมที่ยกมาศึกษา ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณ์ของหญิงไทยที่ปฏิบัติตามแนวความเชื่อเรื่องการสร้างกุศล การทำบุญเพื่อเมื่อตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...กะทิไม่ชอบกลิ่นชวนเวียนหัวของรูปແບບคอกແບบจุมก แต่ชอบเปลวเทียนในกรอบแก้วที่ คูนั่งสนิท กะทิจ้องมองได้ครั้งละนาน ๆ ระหว่างยาสวดมนต์บทแล้วบทเล่าเหมือนไม่รู้จบ ตาพุดลอย ๆ ว่า ถ้ายาสวดมนต์สะสมเต็มได้มากกว่านี้ น่าจะมีตัวฟรีแถมให้ตาไปสวรรค์ด้วยอีกคน ตาหัวเราะชอบใจมุกของตัวเอง แต่ยายโกรธตาไปหลายวัน (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 39)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงภาพลักษณ์หญิงไทย คือคุณยาย ผ่านความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดของกะทิ และการวิจารณ์ของตา ยายนับถือพุทธศาสนา ปฏิบัติธรรม สงบจิตใจด้วยการสวดมนต์ทำสมาธิ โดยมีความเชื่อว่าจะได้ไปสวรรค์ ซึ่งในที่นี้สวรรค์ที่ตาพูด สำหรับยายน่าจะหมายถึงความสุข ความสงบของจิตใจในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั่นเอง เพราะยายเป็นห่วงแม่ของกะทิจนกระวนกระวายใจและทุกข์ใจอย่างหนัก จึงใช้ธรรมะช่วยให้คลายความทุกข์และกังวลลงบ้าง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าผู้เขียนได้สะท้อนความเชื่อเรื่องการทำบุญแล้วได้ไปสวรรค์ ในเรื่องคนนอกโบราณ จากเรื่องสั้นชุด อัญมณีแห่งชีวิต โดยบรรยายผ่านตัวละครหญิง “ยายหนูตาล” ที่เชื่อว่าการทำบุญด้วยการสร้างพระไตรปิฎกเป็นการสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่ไม่มีบุญใดเสมอ ดังนี้

งานฉลองพระไตรปิฎกของวัดท้ายตลาดอีกแห่งอันเป็นวัดสำคัญใหญ่โตกว่าใครเพื่อน กลับคุกริบร้อน เป็นที่ปลาบปลื้มของบรรดาชาวบ้านในย่านจนโงะขานกันอยู่ไม่ขาดปาก คนแก่เฒ่าเป็นไม้ใกล้ฝั่งอึ้งใจในกุศลมหาศาลของบุญจากการสร้างพระไตรปิฎกอันถือว่าไม่มีบุญใดจะเสมอ...เมื่อได้ทำบุญกับวัดท้ายตลาดแล้วก็มีหน้าตาเบิกบานเป็นกำลัง ต่างนึกกระหยิ่มถึงโชคของตนว่า ถ้าจะขึ้นสวรรค์เพราะทำบุญสร้างพระไตรปิฎกแล้วทั้งที ตนจะต้องได้ขึ้นชั้นสูง ๆ กว่าใครเพื่อน...แม้แต่ยายหนูตาลเองก็ผุดลุกผุดนั่ง ก็รับกระวีกระวาดมานั่งทำน้ำตวงหน้าเรือน ขนนั้นลุกชูด้วยแรงศรัทธาพลางแกก๊กมือขึ้นจบหัวระหว่างที่กระบวนเรือกำลังแล่นผ่าน...

“พุทโธ! เกิดอุปบับตายขึ้นมา นี่กูมิต้องการคาเด็งอยู่แค่ชั้นดาวดึงส์ให้ใคร ๆ มันชะโงกหน้ามาหัวร่อจนฟันร่วงจากชั้นพรหมลูกฟักไรเงี๋ยงเสียชาติเกิดแท้ ๆ กูหนอ”

...พอนึกอย่างนั้นได้แกก๊กใจมาขึ้นเป็นกอง เพราะอย่างไรเสีย แกอาจจะหักเงินจำนวนนี้สักครั้งหนึ่ง แอบสมภารวัดดิ่งเหล็ก ไปทำบุญพระไตรปิฎกกับวัดท้ายตลาด ก็คงจะพอทัน ไม่เช่นนั้นแล้ว จะให้แกดูหน้าคนอื่นเขาลงกระไรได้ในสวรรค์ ฉวยว่าแกเกิดตายเอาอุปบับ (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 136-137)

ตัวอย่างนี้แสดงภาพของหญิงไทยคือ “ยายหนูตาล” ที่ปฏิบัติตนตามแนวความเชื่อเรื่องการทำบุญสร้างพระไตรปิฎก แล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ถึงชั้นพรหม เป็นผลบุญกุศลมากกว่าการทำบุญใด ๆ เชื่อว่าการทำบุญทั่วไปจะได้ขึ้นสวรรค์ ในชั้นดาวดึงส์ ซึ่งต่ำกว่าชั้นพรหมซึ่งเมื่อมีโอกาสแล้วต้องรีบทำเพราะตัวละคร “ยายหนูตาล” อายุมากแล้ว

3.3 การรับวัฒนธรรมตะวันตกเป็นแบบในการดำเนินชีวิต

3.3.1 การอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน ตามธรรมเนียมประเพณีอันดั้งเดิมของไทย ถือว่าการอยู่ร่วมกันของหนุ่มสาวเป็นเรื่องผิดศีลธรรม ดังสำนวน อย่างซุกก่อนห้าม แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของคนไทย จึงทำให้การดำเนินชีวิตของหญิงไทยแตกต่างจากเดิม มีการทดลองอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สายทองและบุรี ตัวละครจากเรื่องปูนปิดทองได้ตกลงกันให้ลูกของตนเอง คือ สองเมืองกับบาตี ได้ทดลองใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสามิภรรยา บาตีเองก็เต็มใจ ดังตัวอย่าง

“เขาทำอะไรเหมือนฝัน ๆ นะ” คุณบุรีพิมพ์ พยายามคลายอารมณ์ตั้งเครียด ด้วยการนึกถึงสิ่งสวยงามที่จะก้าวไกลเข้ามาในเวลาข้างหน้า...อาจจะไม่เร็วนัก แต่ก็คงไม่ช้าเกินไป “ลองอยู่ด้วยกัน”

การเริ่มต้นชีวิตของคนสมัยใหม่ นับวันก็จะประหลาดและมีรูปแบบแตกต่างไปจากหมายกำหนดการพิธีอย่างเก่ามากขึ้น คนหัวโบราณยอมรับไม่ได้ พาลเห็นเป็นเรื่องนอกกริตนอกรอย แต่คนหัวใหม่คิดว่ามันเป็นการประยุกต์ให้เข้ากับภาวะเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งกับสภาพของแต่ละบุคคลได้เป็นอันดี...หล่อนเป็นคนหนึ่งในจำนวนคนประเภทหลังมานานครั้น บาลิรู้ดีว่าหล่อนคือผู้หญิงที่มีโลกของตัวเอง ไม่ต้องการให้ผู้ใดเข้ามาก้าวก่ายตัดสินว่าถูกหรือผิด (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 260, 267)

ตัวอย่างนี้แสดงภาพลักษณ์ของหญิงไทยสมัยใหม่ ที่รับวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มที่ มีความเป็นปัจเจกบุคคล ไม่สนใจประเพณีไทยอีกต่อไป โดยเห็นว่าการใช้ชีวิตร่วมกันก่อนแต่งงาน เป็นการประยุกต์ให้เข้ากับภาวะเศรษฐกิจและสังคม เป็นเรื่องส่วนบุคคล ไม่ควรตัดสินว่าถูกหรือผิด แต่ถึงอย่างไรในสังคมไทยก็ยังไม่ยอมรับการตัดสินใจว่าร้ายให้เสื่อมเสียยังมีอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าตัวละครหญิง จากเรื่องช่างสำราญ ที่ลักลอบใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันแล้วเกิดความผิดพลาด ฝ่ายหญิงตั้งครรภ์ทั้งที่ยังไม่พร้อม พ่อแม่ก็ต้องรีบจัดพิธีแต่งงานเพื่อไม่ให้เสื่อมศักดิ์ศรี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เฉยไม่ได้แล้วพ่อ เขาท้องสี่เดือนแล้ว จะให้ฉันไปขอ พ่อแม่เขาเรียกมาว่าต้องสี่หมื่น แล้วทางเจ้าสาวจะเป็นฝ่ายจัดงานเอง เขาบอกอย่างนี้แหละ”

“อ้าว รู้แน่รู้ว่าลูกมีงั้น แน่ใจว่านอนกับมีงคนเดียว”

“ไม่ใช่ฉันคนเดียวแน่ แต่เขายืนยันว่าช่วงนั้นมีฉันคนเดียวที่เขาอยู่ด้วย”

“ไอ้ท่า นอนกับคนอื่นไม่ท้อง พอนอนกับมีงท้อง ทำไมไม่ป้องกันไว้บ้าง อ่อนหัดอย่างนี้สมควรให้เขาจับ”

“ใช่พ่อ มันตั้งใจจับฉันจริง ๆ เพื่อนเล่าว่า แม่คนนี้อ้อจับฉันมานานแล้ว ทั้งที่รู้ว่าฉันเป็นแฟนเพื่อนเขาเอง...ทำไมดิละพ่อ ฉันไม่อยากแต่งงานเลย”

“ตามใจมีง ไม่อยากก็ไม่ต้องแต่ง”

“ไม่ได้หรอกพ่อ ฝ่ายนั้นขู่ว่าถ้าไม่ไปขอ เขาจะให้คนมายิงหัวฉัน”

(ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 159-160)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของหญิงไทยบางส่วน

ผ่านบทสนทนาของตัวละครชาย ที่ประพาดดินโดยไม่สนใจธรรมเนียมประเพณีไทย ไม่รักษาวล สงวนตัว คบเพื่อนต่างเพศอย่างอิสระ เมื่อตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์จึงต้องรับหาคณรับผิดชอบ ถูมองว่าตามจับผู้ชาย ความเลื่อมเสียดอกอยู่กับผู้หญิงเสมอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นกรอบปฏิบัติของผู้หญิงไทย ที่ยังต้องติดอยู่กับกรอบประเพณีและอำนาจของผู้ชายตลอดมา

3.3.2 การมีอิสระในความคิดและตัดสินใจ

ในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิง ได้สะท้อนภาพลักษณ์ของหญิงไทย ที่มีอิสระในความคิดและการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ซึ่งได้แก่ การคบเพื่อน การแต่งงาน ในเรื่องปูนปิดทอง และหม้อที่ขุดไม่ออก อิสระและการตัดสินใจของเด็กหญิงกะทิ สิทธิและเสรีภาพของหญิงสาวในบทกวีนิพนธ์ ดอกไม้ที่หายไปของจิระนันท์ พิตรปรีชา ปรากฏในเรื่องนี้

เด็กหญิงกะทิ ได้ตัดสินใจด้วยตนเองในการเลือกส่งจดหมายถึงพ่อ หรือใช้ชีวิตอยู่กับตาขายและคนอื่นๆ อย่างเดิม โดยไม่มีใครก้าวท้าวหรือชี้นำ ดังตัวอย่าง

จดหมายจำหน่ายของด้วยลายมือของแม่ ชื่อผู้รับไม่ใช่ใครอื่น พ่อของกะทิ นั่นเอง ลูกต้องบอกว่า เพียงหย่อนจดหมายนี้ลงตู้ กะทิก็จะได้พบพ่อ

กะทิกิดถึงแม่เหลือเกิน แม่เตรียมทุกอย่างไว้ให้กะทิ แต่ก็ยอมให้กะทิ ตัดสินใจด้วยตัวเองไปพร้อม ๆ กัน...ถ้ากะทิต้องการส่งจดหมายของแม่ ก็จะต้องไปที่ทำการ ไปรษณีย์ก่อน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่พัก เดินไปไม่ถึงห้านาที

ดูเหมือนทุกคนรอการตัดสินใจของกะทิอย่างจดจ่อทีเดียว แม้จะไม่มีใคร เอ่ยปากถามหรือเร่งรัด (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 106-108)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ แสดงภาพของหญิงไทย ในด้านการให้อิสระ และเคารพ ในสิทธิของเด็ก ถึงแม้กะทิจะมีอายุเพียงเก้าขวบ ก็สามารถเลือกทางเดินของชีวิตได้ด้วยตนเองว่าจะไปอยู่กับบิดาที่ประเทศพม่า หรือจะเลือกอยู่กับตาขายอย่างเดิม สะท้อนแนวทางในการดำเนินชีวิตของ ณ ภัทร มารดาของกะทิ ผู้มีเหตุผลในการทำทุกสิ่งทุกอย่าง รอบคอบ รักอิสระ และตัดสินใจทำทุกอย่างด้วยตนเอง ดังนั้นจึงให้อิสระแก่กะทิ บุตรสาวเพียงคนเดียว ให้ตัดสินใจเลือกกระทำด้วยตนเองเช่นกัน

บทกวีนิพนธ์เรื่องดอกไม้ที่หายไป ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ได้แสดงภาพของหญิงสาวในการเลือกทางเดินของชีวิตด้วยตนเอง ดังนี้

แล้วบทเพลงอิสระจะร้ายเริ่ม

เพื่อประเดิมชีวิตใหม่ให้หนุ่มสาว

สมัยร่วมสมองสร้างทางสายยาว

เส้นสีขาวอยู่เบื้องหน้า...อย่างท้าทาย

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 45)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นสะท้อนการคิดและตัดสินใจในการมุ่งมั่นที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างอิสระ เพื่อร่วมสร้างสรรค์สังคม ซึ่งแสดงให้เห็นภาพของหญิงสาวที่ตัดสินใจสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วยตนเอง และแสดงความเท่าเทียมของหญิงสาวกับชายหนุ่ม ในการก้าวไปข้างหน้า พร้อมๆ กัน

บาลี ตัวละครในเรื่องปูนปิดทอง ก็เป็นอีกคนหนึ่ง que แสดงภาพของผู้อหญิงที่รักการใช้ชีวิตอย่างอิสระ และตัดสินใจเรียนรู้ชีวิตด้วยตนเอง ดังนี้

“...พอเริ่มร่นขึ้นมา บากี้ตั้งเข้มไว้แล้วว่าบาจะใช้ชีวิตยังง บาจะเรียนจะทำงานและใช้เงินที่ตัวทำมาหาได้ จะไปไหนต่อไหนทุกแห่งเพื่อเรียนรู้โลก แต่ไม่หวังว่าเราจะได้อะไรจากโลก รักผู้ชาย แต่ไม่หวังจะได้อะไรจากผู้ชาย หรือไม่หวังว่าผู้ชายจะได้อะไรจากบา”

ตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นการใช้ชีวิตของผู้อหญิงไทยอย่างอิสระตั้งแต่ยังเป็นสาวรุ่น มีเสรีภาพในการคิดและใช้ชีวิต มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เชื้อม้นในการกระทำของตนเอง ไม่ตั้งความหวังกับสิ่งใด และไม่ยึดติดกับผู้อื่น การคบเพื่อนชายก็เป็นไปอย่างอิสระ ซึ่งอาจจะดูเหมือนเป็นการไม่รักนวลสงวนตัว เพราะไม่คิดจะผูกพันกับใคร และไม่ใหใครมาผูกมัดตัวเองไว้ มองในทางบวกก็ดูเหมือนนกออิสระ ที่สามารถบินไปในโลกกว้างได้อย่างใจฝัน ในทางกลับกันก็ถูกมองว่าเป็นการใช้ชีวิตอย่างไร้จุดหมาย ขาดคุณค่าในการดำรงชีวิต

การศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้อหญิงไทยในด้านแนวทางในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยพบข้อมูลจากการศึกษา 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การอยู่อย่างเรียบง่าย พบว่าผู้อหญิงไทยจากเรื่อง ความสุขของกะทิ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ คือ ยายของกะทิ กะทิ การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมคือยายในเรื่อง ปลาหางเปื้อน จากรรมเรื่องสั้นชุดอัณณานิแห่งชีวิต ประการที่สอง คือ การปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องบุญกรรม พบในตัวละครผู้อหญิงคือ บาลี สายทอง จากเรื่องปูนปิดทอง ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ คือ ยายของกะทิ ในความสุขของกะทิ ยายจากเรื่องคนนอก ใบลาน ในรวมเรื่องสั้นชุด อัณณานิแห่งชีวิต ประการที่สามคือ การรับวัฒนธรรมตะวันตกเป็นแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ การทดลองอยู่ด้วยกันก่อนตัดสินใจแต่งงาน จากเรื่อง ปูนปิดทอง การไม่รักนวลสงวนตัว ลักลอบมีเพศสัมพันธ์จนพลาดแล้วตั้งครรภ์ ซึ่งฝ่ายผู้อหญิงถือว่าเสื่อมเกียรติและศักดิ์ศรี ต้องรีบจัดพิธีแต่งงานเพื่อรักษาหน้าตา จากเรื่อง ช่างสำราญ ประการที่สามคือ การมีอิสระในความคิดและตัดสินใจ ทั้งการคบเพื่อน การแต่งงาน ของ บาลี จากเรื่องปูนปิดทอง และ ณภัทรและกะทิ จากเรื่องความสุขของกะทิ และผู้อหญิงสาวในบทกวีนิพนธ์ ดอกไม้ที่หายไปของจิระนันท์ พิตรปรีชา

4. สถานภาพและบทบาท

สถานภาพเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นตัวตนของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น ส่วนบทบาทคือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดของบุคคลที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่น และจะต้องมีหน้าที่ประการใดประการหนึ่งในการรับผิดชอบสังคม

การศึกษาภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิง ในด้านสถานภาพและบทบาท ผู้วิจัยพบข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์แบ่งเป็น 3 ฐานะ ดังนี้

4.1 ฐานะบุตร ในวรรณกรรมที่ยกมาศึกษาวิเคราะห์นี้ พบการแสดงบทบาทของตัวละครหญิงในฐานะบุตร 2 ลักษณะ คือ บทบาทด้านดีงาม ความเคารพรัก เชื่อฟังบิดามารดา และบทบาทในด้านไม่ดี เกลียดชังและอกตัญญู ดังนี้

4.1.1 บทบาทในลักษณะที่ดีงาม ตัวละครหญิงในฐานะลูกที่แสดงบทบาทในทางที่ดี จะมีความเคารพรักและเชื่อฟังพ่อแม่ พบในตัวละครหญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บาลี ในเรื่องปูนปิดทอง เป็นลูกที่เติบโตขึ้นจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พ่อแม่หย่าร้างกัน บาลีจึงเรียนรู้ชีวิตด้วยชีวิตของตนเอง วัย อายุและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ทำให้บาลีสำนึกได้ เริ่มเข้าใจปัญหาของผู้ใหญ่ และบาลีพบรักที่แท้จริง จึงให้อภัย ความรักและเคารพ บิดามารดาจึงกลับมาสู่หัวใจอีกครั้งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

“...แต่มาถึงขณะนี้ บาลีเข้าใจซาบซึ้งกับความทุกข์ร้อนของมนุษย์ ซึ่งบางครั้งก็เกิดด้วยพฤติกรรมของตนเอง บางคราวก็เกิดโดยปฏิกิริยาคู่ดังว่าบาปหนหลัง ตามมารังควาน หล่อนก็ได้แต่นึกเสียใจในน้ำใจคนซึ่งนอกจะทำลายผู้ให้กำเนิดแล้ว ยังทำลายตนอีกด้วย (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 335)

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงภาพลักษณ์หญิงไทย ที่แสดงบทบาทต่อบุพการีในด้านดีงาม แต่ก็จะสำนึกถึงความรัก เคารพที่ควรมีต่อบิดามารดา ก็ต้องใช้เวลานาน ตั้งแต่เด็กจนเติบโตขึ้น ประสบการณ์ชีวิตและพื้นฐานทางจิตใจที่ดี และการพบรักที่แท้จริง ช่วยนำทางสว่างแก่บาลีได้อย่างงดงาม

เด็กหญิงกะทิ เป็นอีกคนหนึ่งแสดงออกต่อแม่ด้วยความรัก เคารพ ถึงแม้แม่จะจากไปแล้ว แต่ความรักของกะทิกับแม่ก็ยังไม่เสื่อมคลาย ดังนี้

ถ้ามีดินสอสี กะทิจะวาดภาพแม่ในชุดสีชมพูหวานๆ มีปีกบางใส และถือคทาเหมือนนางฟ้า กะทิเชื่อจริงๆ ว่า ป้านี้แม่มีความสุขแล้วในโลกใหม่ และในอนาคตเราจะได้พบกันอีก (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 103)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนสะท้อนความรู้สึกของกะทิที่มีต่อแม่ คือความรักและความเคารพอย่างลึกซึ้ง เพราะจินตนาการให้แม่สวมชุดสวยงาม ถือคทาเหมือนนางฟ้า

4.1.2 บทบาทในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ตัวละครหญิงที่ผู้เขียนสร้างขึ้นให้แสดงบทบาทของบุตรในลักษณะที่ไม่เหมาะสม คือ เกลียดชังผู้บุพการีและอกตัญญู พบในวรรณกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องราม น้องสาวต่างมารดาของสองเมือง เติบโตขึ้นจากครอบครัวที่แตกร้าง พ่อแม่แยกทางกัน เรื่องรามเป็นเพียงลูกของญาติคนรับใช้ในบ้านของพ่อ ขาดความอบอุ่นตั้งแต่ยังเด็ก พ่อทอดทิ้งแม่ ทำให้เรื่องรามเกลียดพ่อ จนไม่สามารถให้อภัยได้ ดังตัวอย่าง

เรื่องรามนั่งนิ่งเงียบ อดรู้สึกเกลียดแค้นไม่ได้เมื่อพบปะอาภักดิ์ของพ่อตัวเองเช่นนั้น

...ยืมเยาะนิค ๆ ปรากฏบนริมฝีปากของเรื่องราม หล่อนเป็นมธูราก็จริง แต่ก็เกิดกับหญิงซึ่งเป็นเครือญาติของคนใช้ในบ้าน เมื่อหล่อนเกิด ญาติของหล่อนเป็นคนเลียด เมื่อแม่หล่อนถูกคุณทวดทอดทิ้ง และแยกตัวไป เรื่องรามกลายเป็นลูกชังของสถานที่สองแห่งคือที่บ้านบิดาผู้สูงส่งกับที่พำนักของมารดาผู้ต่ำต้อยถูกโยนไปโยนมาตามอหิชาศัพทหนึ่งกระทั่งมารดาหล่อนได้สามีใหม่ (ปุนปิตทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 464)

ตัวอย่างดังกล่าวนี้ ผู้เขียนได้บรรยายภาพของหญิงไทยที่เกิดในตระกูลสูงของบิดา แต่มารดาต่ำต้อย สะท้อนให้เห็นว่าลูกที่เกิดจากความแตกต่างทางฐานะทางสังคมของพ่อแม่ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว เรื่องรามจึงพบแต่ความเลวร้ายของชีวิต การที่ส่งเรื่องรามโยนไปโยนมา การถูกทอดทิ้ง ขาดความรักความอบอุ่นตั้งแต่เกิด จิตใจจึงมีแต่ความหยาบกระด้าง เกลียดชัง โกรธแค้นฝังลึก จนไม่สามารถให้อภัยผู้บุพการีได้ เมื่อเรื่องรามพบกับพ่อในบ้านของพี่ชายก็แสดงกิริยาหยาบคายออกมาอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

“หนอย...ยังมีหน้ามาขอร้องอีกอะไรนะ อีนี่ ที่เขาให้เราอยู่นี้ ก็นับว่าบุญโหล่นะ เป็นพ่อละก็ไล่ไปนานแล้ว...ตั้งแต่เป็นเนื้อเป็นตัวมา เราเคยทำความผิดอะไรมั่ง ตามจริง ๆ เอะ...แล้วความชั่วครั้งสุดท้ายของมึงนี่นะ มันเรื่องของคุณกระด้างแล้วนะ อย่าทำเล่นไป ถ้ายังริชัวต่อไปอีกใครไม่เรียกตำรวจมาลากคอ ฉันเรียกเอง...”

เรื่องรามลุกขึ้นพรวดพราดเข้าห้องปิดประตูกระแทกใส่ดังปัง หล่อนมีแต่ความเกลียด เจ็บแค้นเต็มหัวใจ...หล่อนเกลียดพ่อเกลียดแม่ เกลียดมนุษยทุกคนในโลกนี้ (ปุนปิตทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 465)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของลูกที่เกลียดพ่อแม่อย่างเรืองราม เป็นความเจ็บแค้นเต็มหัวใจ ซึ่งอันเป็นผลมาจากการกระทำของพ่อแม่ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของพ่อที่ทำให้ลูกเกลียดได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

4.2 ฐานะภรรยา คือการปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาต่อสามี การให้ความเคารพยกย่องสามี ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ณ ภัทร แม่ของกะทิ ที่ตัดสินใจจากสามี กลับเมืองไทย แล้วก็ไม่เคยเอ่ยถึงสามีให้ใครฟัง แต่ทุกคนก็ได้แต่คิดว่า ณ ภัทรมีเหตุผล และที่สำคัญไม่น่าจะมาจากด้วยความเกลียดเมื่อกะทิถามถึงพ่อ ดังตัวอย่าง

“แม่ไม่เคยพูดถึงพ่อให้น้ำฟังเลย น้ำก็ไม่เคยถาม เพราะมารู้จักกับแม่ทีหลังแล้วแต่น้ำก็คิดว่าแม่จะเกลียดใครนะ โดยเฉพาะคนที่ทำให้ได้หนูมา แม่รักหนูมากจริง ๆ เลยพูดตลอดเวลาว่าหนูคือทุกอย่างในชีวิตของแม่” (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 103)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนถึงความรักของตัวละครหญิงที่มีต่อสามีถึงแม้จะไม่เด่นชัดนัก แต่นักคิดแวดล้อมก็สื่อออกมาให้ทราบว่า ในฐานะภรณานั้นถึงแม้จะเลิกรากันไปแล้วก็ไม่ได้ออกมาให้ร้ายผู้เป็นอดีตสามีแต่อย่างใด นับเป็นภาพลักษณ์ของหญิงไทยอีกแง่มุมหนึ่งที่สามารถเก็บอารมณ์และความรู้สึกภายใน ไม่แสดงออกให้ใครได้รับรู้ มีความอดทนอดกลั้นสูงมาก ไม่พุ่มพ่ายหรือคร่ำครวญกับความผิดหวัง หรือความผิดพลาดใด ๆ

นอกจากนี้ยังมีตัวละครหญิงที่อดทนอดกลั้นต่อความทุกข์ทรมานที่ได้รับจากผู้เป็นสามี คือ “หล่อน” จากเรื่องหม้อที่ขุดไม่ออก ในวรรณกรรมซีไรต์รวมเรื่องสั้น ชุต อัญมณีแห่งชีวิต โดยผู้เขียนได้เสนอภาพลักษณ์ของหญิงไทยที่ยอมให้สามีเป็นช้างเท้าหน้า ปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาที่ดี คอยปรนนิบัติเอาใจแม้ในยามหลับ งานบ้านงานเรือนที่ยุ่งเหยิง วุ่นวาย มีรายละเอียดที่ถูกสามีจู้จุกจิก จนไม่เป็นตัวของตัวเอง ถึงแม้จะได้รับความทุกข์ทรมานจากผู้เป็นสามี แต่หล่อนก็ยังปฏิบัติหน้าที่ภรณานั่นอยู่ต่อไป ดังปรากฏในเนื้อเรื่อง ดังนี้

...หล่อนก็ค่อย ๆ ย่างย่องขึ้นบันไดแอบเข้ามาสังเกตการณ์สามีในห้องนอนข้างบน เขายังหลับเป็นปกติสุขอยู่บนเตียง...แดดสายสาดผ่านหน้าต่างข้างเตียงเข้ามาจนห้องสว่างโร่เห็นแดดเข้าหล่อนก็เลยนึกถึงผ้ากองโตอีกกองที่ซักเสร็จและบิดค้ำไว้เมื่อคืนอย่างดีใจ เคี้ยวเออะ หล่อนจะจัดการจับผั่งราวตากตรงหลังบ้าน...แล้วจะได้เก็บมารีดให้ทันในเพลาย่ำอีกยก

พลันความคิดคำนึงของหล่อนก็สะดุดลงด้วยเสียงจ๊อกแจ๊กของฝู่นกกระจอก ตรงกิ่งมะม่วงที่ยืนกิ่งก้านมาติดชายคาระกับขอบหน้าต่าง มันพากันมาจับกิ่งต้นเซ่งแซ่ในยามเช้าเป็นประจำ หล่อนจึงเตรียมไม้กวาดด้ามยาวคอยไปกวัดไกวไล่ส่งนกให้เขา...บางเข้าในวนหยุดและสามียังหลับอุตุอยู่ หล่อนก็จะเลี้ยงใช้ให้ลูกสาวเป็นคนคอยไล่นกแทน บ่อยเหมือนกันที่มีจิ้งจกไล่กัน

เสียงดังจึกจึกในห้อง หล่อนต้องคอยเอาเส้ปัดขึงไล่มันออกจากมุ้งลวดไป..(อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 52-53)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงภาพลักษณ์ของหญิงไทยในฐานะภรรยาที่มีคุณสมบัติ ในการเอาอกเอาใจ ปรนนิบัติรับใช้สามี ซึ่งการแสดงออกของตัวละครหญิงนี้มีชีวิตประจำวันที่จะวุ่นวาย ยุ่งยากทำงานบ้านงานเรือนตลอดวัน แทบไม่ได้พักผ่อน แต่ก็ยังปรนนิบัติ นั่นคือคอยไล่นกไล่จิ้งจกที่มาส่งเสียงดังรบกวนในเวลาที่มีกำลังนอนหลับ

จากการวิเคราะห์ยังพบว่า มีภาพของภรรยาที่มาจากครอบครัวในชุมชนแออัด หาเช้ากินค่ำ ภรรยาต้องคอยช่วยเหลือสามีหารายได้จุนเจือครอบครัว จากเรื่องข้างสำราญ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่ของประสิทธิ์ฟูบหลับอยู่กับจักเย็บผ้า...สะอื้นตื่นตอนบ่ายสาม ตั้งท่าจะทำงานต่อ แต่กลับถูกโผเข้าไปในครัว...นางหมอนกลับมาตั้งตรงหน้าจักรเย็บผ้า ดินถีบ มือจับเกร็ง ปากเหม็น คิ้วขมวดและจ้องเขม็ง ฝึจักรดังครืน ๆ เรื่อยไป ก่อนท่าโหมงเย็น นางหมอนจัดแยกผ้าใส่ถุง ผลุนผล้นออกจากบ้าน ผัวของนางมีจักรเย็บผ้าอีกเครื่องหนึ่งตั้งอยู่หน้าธนาคารในตลาด รับปะชุนซ่อมแซม เสื้อผ้าทุกชนิด นางหมอนแบ่งงานที่ผัวรับไว้กลับมาทำที่บ้าน เสร็จแล้วเธอก็กลับไปส่งตามกำหนดเวลา นางรีบเสียเงินมือไม้สั้น กระนั้นก็ยังไมทันการ ลูกค้าสองคนมารับผ้าก่อนเวลานัด...นางหมอนทรุดลงนั่ง “เงินหมดแล้วด้วย” (ข้างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 35)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงภาพของหญิงไทยในฐานะภรรยาที่ร่วมทุกข์สุขกับสามี ช่วยแบ่งเบาภาระ ทำงานหารายได้จุนเจือครอบครัว ถึงแม้จะลำบาก เหน็ดเหนื่อยและอดคัดขาดแคลนสักเพียงใดก็ตาม

4.3 ฐานะมารดา ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ของมารดา ในการให้ความรัก ความอบอุ่น การอบรมเลี้ยงดู ความเอาใจใส่บุตร และมารดาที่ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตร บกพร่องต่อหน้าที่อันพึงกระทำ ปรากฏในวรรณกรรมที่ยกมาศึกษาดังนี้

4.3.1 มารดาที่ทำหน้าที่ได้อย่างดี คือ การให้ความรัก ความห่วงหาอาทร อบรมเลี้ยงดูและเอาใจใส่บุตรเป็นอย่างดี มีดังนี้

ฉันทิร แม่ของกะทิ รู้ว่าตนเองเป็น โรคเรื้อรังแรง มีชีวิตอยู่ได้ไม่นาน จึงทุ่มเทความรักให้กับลูกสุดหัวใจ ดังตัวอย่าง

แม่พรมจูบกะทิซ้ำแล้วซ้ำอีก ผมนุ่มยาวของแม่หอมชื่นใจ เสียงของแม่ที่กะทิจำได้ดังอยู่ที่ริมหู “กะทิลูกแม่ กอดแม่แน่น ๆ ซิจ๊ะ ลูกรัก”

ไม่ต่างกันตรงไหนที่แม่กอดกะทิ หรือกะทิกอดแม่ น้ำตาจากความดีใจไหลรินรวมกัน กะทิกางแขนกอดแม่อย่างที่ไม่รู้ กอดแม่ด้วยคำว่ารักจากใจ แทนคำว่าเข้าใจที่ต้องแยกห่างกัน แทนคำว่าคิดถึง นานเท่าไรก็ไม่รู้ กว่ากะทิจะปล่อยแขนจากแม่ (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 47)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงภาพลักษณ์ของหญิงไทยในฐานะมารดา ได้อย่างอบอุ่นซาบซึ้ง ณ ภัทร แม่ของกะทิ ถึงแม้จะต้องจากโลกไปแต่ก็ทำหน้าที่มารดาได้อย่างดี จนกะทิไม่รู้สึกรำคาญแม่ นอกจากนี้ยังปรากฏการแสดงความรักของมารดาและบุตรคู่นี้อีกหลายตอน ดังนี้

...แม่คงกลัวลูกสาวไม่สวย สู้สุดส่ำให้เอาโบอันเล็กนิดมาผูกปอยผมกลางกระหม่อมให้ ทรงผมนี้ดูจะขึ้นกลิ้งดี เพราะที่รูปหลังจากนั้นก็เป็นที่รงนี้ตลอด

...“หลายหนมากเลยที่แม่ทำหนูเจ็บตัว หัวปูดหัวโน ปากแตก หนูร้องไห้เสียงดังตอนเจ็บ พอหายเจ็บก็เล่นจนได้ เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น สมกับที่แม่ขอพระไว้ตอนท้อง หนูว่า แม่ขอลูกที่มีความสุขในหัวใจได้เสมอไม่ว่าจะเกิดอะไรในชีวิต” (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 47, 65)

ตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณ์ของมารดาที่มีต่อบุตรในเรื่องความสุขของกะทิได้อย่างลึกซึ้ง น่าประทับใจ ในความรักที่หาใดเปรียบเสมอเหมือนมิได้ ดังบทเพลงค่าน้ำนม ที่ได้พรรณนาถึงความรักความห่วงใย ความทะนุถนอมเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ซึ่งพระคุณของมารดานี้จะตอบแทนอย่างไรก็ไม่หมดสิ้นได้

จากการวิเคราะห์ห้วงทวินพนธ์ “ลูก” และ “กล่อมลูกเมื่อยามไกล” ในดอกไม้มันหายไป ผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณ์ของหญิงไทย ในฐานะของมารดาที่น่ารักขบถ ให้ความสำคัญ ทะนุถนอมบุตรอย่างสุดซึ้ง อบอุ่น ดังนี้

...ซุกใจที่เหนือยอ่อน	ช้อนที่ตักพักมันบ้าง
ซับเหงื่อเนื่อบาง	ด้วยเนื้อแนบนิมน์น้ำใจ
เมื่อหิวและกระหาย	เมื่อเมฆร่ายนำหวนไหว
เมื่อเหงาเศร้าเสียใจ	จะบรรเทาให้เบาบาง
โอบอุ้มเฝ้าฟูมฟัก	ถนอมรักร่วมแรงสร้าง
หุ้มเทลาดกลางทาง	ถ่ายทอดสิ้นทั้งวิญญาณ
เจ้าเจ็บก็เจ็บด้วย	ยามลืมนป่วยปรารถนา
แบ่งเบาเอามันมา	เหมือนชีวิตผูกติดกัน
เคี้ยวข้าวขาวอุ่นอ่อน	ค่อยค่อยป้อนเจ้าจอมขวัญ
เติบโตขึ้นตามวัน	และติดตามด้วยความรัก

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 84)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงภาพลักษณ์ของหญิงไทยในฐานะมารดาในการเลี้ยงดูบุตร เฝ้าโอบอุ้มฟูมฟัก เสมือนมีชีวิตผูกติดกันไว้อย่างแนบสนิท แม้ยามหิวกระหาย ยามหวาดกลัว เหนงหรือเศร้าเสียใจ แม่ก็จะคอยบรรเทาให้คลายลง แม้ในยามเจ็บป่วยก็เหมือนมารดาเจ็บป่วยตามจนขอเป็นฝ่ายเจ็บแทนบุตรที่รัก ทะนุถนอมเลี้ยงดู เกี่ยวข้าวป้อนด้วยความเอ็นดู รักใคร่ เฝ้าคอยดูแลและติดตามบุตรที่เติบโตขึ้นด้วยความรัก ดังตัวอย่าง

“นั่งเสียดลูกน้อยค่อยค่อยหลับ	แม่จะดื่มน้ำได้ที่พรายพร่าง
คืนนี้มีดแม่ออดไว้มวยมวง	ลูกเบียดร่างแนบออกแม่มกนอน
พ่อของลูกไปทำงานการสู้รบ	อีกสองวันคงได้พบยาร้องอ่อน
แม่ก็เหนื่อยหนักหนาห้วงอาทร	เฝ้าปรนป้อนลูกทั้งงานยังมี

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 85)

จากตัวอย่างดังกล่าวนี้ ผู้เขียนได้พรรณนาถึงภาพของมารดาที่กกกอดบุตรที่รักให้หลับใหลท่ามกลางป่าเขา กล่อมให้นอนอย่างร่ำอ่อน เพราะแม่เองก็ต้องเหน็ดเหนื่อยกับงานที่ต้องต่อสู้เพื่อเสรีภาพที่ถวิลหา บิดาก็ต้องออกไปสู้รบตามเส้นทางที่เลือกเดิน อีกไม่นานก็จะกลับ
 ลำพูน ตัวละครหญิงในเรื่องขุนบดินทอง เป็นตัวละครประกอบที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความสุข ความอ่อนโยนให้ตัวละครเอกชื่อสองเมือง เขานับถือเป็นมารดาที่ประเสริฐ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นางลำพูนเป็นเมียและแม่ที่ประเสริฐ เธอไม่มีความรู้สูงส่งแต่อย่างใด... แต่ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวที่อบอุ่นที่สุดเท่าที่พึงหาได้ในเมืองหลวง ความเป็นอยู่ไม่โอ้อวดหรูหราและเรียบ หากมีวินัยอยู่ในเนื้อหา ซึ่งไม่ถึงกับตึงเครียดเกินไป

...แม่พับเพียบอยู่ตรงหน้า ดุสมบุรณ์ ใจดี

“...แม่เห็นห้างร้านบริษัทเขาเจ๊ง ๆ กันแล้ว ใจคอไม่ดี ไม่ได้นึกถึงคนอื่นเลย นอกจากลูก”

สองเมืองขับตัวจากที่นั่ง คลานเข้าไปกอดนางลำพูนไว้ทันทีทันใดนั้น
 ...ผู้หญิงคนนี้เป็นประเสริฐนัก เธอทำบุญกับเขามาตลอด ด้วยการหยิบยื่นไออุ่นให้กับเขา ผู้ชายที่ไม่กำพรว้าพ่อแม่แต่ก็เหมือนกำพรว้า

ชายหนุ่มกอดแม่ของเพื่อนไว้นั่น อีตใจหนึ่งจึงคลายวงแขน คนอีกสี่คนที่นั่งเรียงรอบอยู่นั้น มองดูเขาอย่างเป็นเรื่องธรรมดา

นางลำพูนเองก็ตื่นตัว เธอลูบท้ายทอยเขาเบา ๆ ก็ชายหนุ่มผู้นี้มิใช่หรือซึ่งครั้งเมื่อยังเป็นเด็กชายเล็ก ๆ นั้น ได้ไปมาหาสู่กับบ้านเธอมาโดยตลอด มีเรื่องราวเศร้าหมองอย่างไร

เขาก็จะมาวิ่งร่ำพันบอกกล่าวเล่าทุกข์ให้ตนเองคลายอัดอั้น

“คนที่ขาดแคลนความรักนี้ เป็นคนน่ากลัวนะคะแม่ ไม่น่าอยู่ด้วยเลย”

“แม่ว่าน่าสงสารมากกว่า”

“แม่รักเขานะซีคะ”

“รักมาก สงสารมาก นี่...พูด ๆ แล้วยังอยากร้องไห้เลยนะเพื่อง” แม่หัวหล่นซึ่งไม่มีลักษณะของแม่หัว เลยกลายแม่ของตัวเองมากกว่า (ปุนปิตทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 15-21)

จากตัวอย่างนี้ ผู้เขียนได้แสดงภาพของหญิงไทยที่ทำหน้าที่มารดาได้อย่างประเสริฐ ให้ความรักความอบอุ่นด้วยความจริงใจ เพื่อแม่ไปถึงเพื่อนของบุตรชาย ที่มาอาศัยพักพิงใจในยามทุกข์ร้อนกายใจ ตั้งแต่เล็กจนโตขึ้น แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงของครอบครัว ซึ่งมีบิดามารดาที่พร้อมด้วยคุณธรรมในการครองเรือน ความอบอุ่นและความสุขในครอบครัวจึงยั่งยืนยาวนาน

4.3.2 มารดาที่ทำหน้าที่บกพร่อง ตัวละครหญิงที่ผู้เขียนสร้างขึ้นให้เป็นมารดาแล้วทำหน้าที่บกพร่อง คือ ไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรได้ และทอดทิ้งบุตรตั้งแต่ยังเด็ก มีตัวอย่างดังนี้

แม่ของบาลี ในเรื่องปุนปิตทอง เป็นผู้หญิงเจ้าชู้ แต่งงานมีบุตรแล้วก็ยังทิ้งไปมีผู้ชายอื่น ดังตัวอย่าง

“อย่างแม่และพ่อหล่อน พ่อซึ่งได้ชื่อว่าเจ้าชู้นั่นแหละ พอมายู่กับแม่หล่อนซึ่งเจ้าชู้กว่า คนทั้งสองก็เลยเลิกรากันเพราะแม่หล่อนไปมีสัมพันธ์กับชายอื่น แล้วหอบข้าวของตามชายอื่นไป โดยทิ้งหล่อนให้อยู่ในความอุปการะของพ่อ...นั่นหมายถึงกว่าแม่หล่อนจะได้คิดและปักหลักกับสามีต่างชาติคนปัจจุบัน บาลีจึงเกือบจะเรียกได้ว่าเติบโตขึ้นในโรงเรียนประจำ ซึ่งพ่อแม่หล่อนเอาไปเหวี่ยงไว้ (ปุนปิตทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 28)

จากตัวอย่างดังกล่าวนี้ ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นภาพของหญิงไทยส่วนหนึ่งที่บกพร่องในหน้าที่ของมารดา เพราะปัญหาส่วนตัว ความเจ้าชู้ของผู้หญิงที่รุนแรงยิ่งกว่าผู้ชาย และทั้งสองฝ่าย ไม่รู้จักพอ จึงไม่สามารถดูแลบุตรให้ดีได้ มารดาที่ไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่นต้องเลิกกับสามี ส่วนบุตรก็ตกอยู่ในความอุปการะของบิดา และเติบโตขึ้นในโรงเรียนประจำ ซึ่งทำให้บุตรขาดความรักความอบอุ่นตั้งแต่ยังเด็ก

สายทอง มารดาของสองเมือง เป็นตัวละครหญิงอีกคนหนึ่ง ที่สร้างความทุกข์ให้กับบุตรชายตั้งแต่ยังเด็ก ไม่สามารถทำหน้าที่มารดาที่ดีได้ สำนักได้เมื่อวัยชรา จึงพยายามทำดีกับบุตร ดังตัวอย่าง

“ใช่ค่ะ...ดิฉันมีลูกคนเดียว ยังทำได้ไม่ครบเลย” เธอบอกอย่างเปิดเผย
 “บางทีนั่งนี่ๆ ถึงตอนที่...ชีวิตเพิ่งเริ่ม ลูกยังเล็กๆ...ตาแลเห็นตาเมืองร้องหา...เพราะต้องการเรา
 รักเรา แต่เราก็ไม่ค่อยรู้ซึ่งถึงความต้องการอันนั้นเพราะเราเองก็กลัว ผิดหวังในตัวพ่อแถม...อยากจะ
 เอาวันเวลาคืนมานะคะ คุณบุรีแต่มันสายเกินไป”

...“ดิฉันเป็นฝ่ายไปอ้อนเขาซะนะ นานๆ ก็ไปเยี่ยมที่บริษัทเสียที...ทราบว่าเขา
 ปลุกบ้านใหม่ใหญ่โตหรูหรา แต่ไม่เคยกล้าไปแะ...กลัวเขาอา...กลัวลูก...กลัววิธีพูด แะวตาเขินชา
 ของเขา กลัวไปหมด ดิฉันไม่อยากทำให้ตัวเองไม่สบาย ต้องกลับมาอนร้อให้...เพราะงั้น บางที
 ก็หักใจนึกเสียว่าเราเลวเอง” คุณสายทองเล่าต่อ พรั่งพรูออกมาเหมือนสายน้ำ เธอสายหน้าพลางเซ็ด
 น้ำตา “ชีวิตฉันมันมีแต่วิบาก วิบากเพราะหลงผิด ทำอะไรผิดๆ แะะ” (ปุ่นปิดทอง กลุษา
 อโศกสิน หน้า 91, 93)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของหญิงไทย อีกแง่มุมหนึ่ง
 ที่มีจริงในสังคมไทยสายทอง มารดาของสองเมือง เป็นตัวละครที่แสดงบทบาทในฐานะมารดา
 ด้วยความผิดพลาดบกพร่อง ในหน้าที่ ความโงกโงนของชีวิตจึงช่วยให้รู้สึกสำนึก สายทองยอมรับ
 ในความผิดพลาดของตนเอง ซึ่งเกิดจากความผิดหวังในตัวของสามี กลุ้มใจจนหาทางออกไม่ได้
 ทิลุมนะทำให้ตัดสินใจทิ้งบุตรชาย มีสามีใหม่ ซึ่งยังมีตัวอย่างเกี่ยวกับความบกพร่องในหน้าที่ของ
 มารดาปรากฏในอีกหลายตอน ดังนี้

“ดิฉันนะ ไม่เหมือนผู้หญิงทั่ว ๆ ไปหรอกคุณบุรี คือไม่ใช่คนนุ่มนวล
 รักก็รักอย่างของดิฉัน ไม่ได้รักอย่างแม่บางคนที่เขาอาจจะตื่นแต่มีด ขับรดไปส่งลูก เข็นลงก็ไปรับ
 กลับมาก็สอนการบ้าน เอาเข้ามั่ง กกจนหลับหรืออะไรพรรค์นั้น...ดิฉันไม่ค่อยได้ทำ”

...หล่อนไม่มีเวลาอุ้มลูกใส่ดักเปิดนมให้กินหลาย ๆ เดือนเหมือนแม่บางคน
 ไม่มีเวลาอยู่ดูแลปราศรัย สังเกตรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเฝ้ามองการเจริญเติบโตของลูก คอย
 ควบคุมทางเดินของเขามีให้พลัดพรายหายหกตกหล่น ตรงกันข้ามเธอกลับรู้สึกว่าการพาลูกไปฝาก
 ไว้กับโรงเรียนนั้น เป็นการดีแล้ว ถ้าคิดในช่วงที่เป็นกุศล ก็อาจเป็นไปได้ว่า เธอรู้เท่าไม่ถึงการณ์
 (ปุ่นปิดทอง กลุษา อโศกสิน หน้า 96)

จากตัวอย่างข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นความผิดพลาด ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ของผู้
 ที่เป็นมารดา ซึ่งทอดทิ้งบุตร ด้วยเหตุผลนานัปการ และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นทุกวันในสังคมไทย

นางน้ำฝน มารดาของเด็กชายกำพล ช่างสำราญ เป็นอีกคนหนึ่งที่ทำหน้าที่
 มารดาอย่างผิดพลาด และบกพร่องในหน้าที่ จนกำพลขาดความรักความอบอุ่น ปรากฏในเรื่อง
 ดังนี้

“หลายวันก่อนบ้านของกำพลเกิดเรื่อง พ่อแม่ทะเลาะดบตีกันเสียงดัง ไปถึงไหนต่อไหน แม่เหวี่ยงพัดลมคอหัก พ่อโยนกระตักน้ำร้อนข้ามหัวแม่ออกไปนอกบ้าน ตกกลางคืน แม่พารถกระบะมาจอดหน้าบ้าน ขนข้าวของขึ้นรถจนบ้านโล่ง แม่จากไปโดยขี่มอเตอร์ไซค์นำรถกระบะบรรทุกของกลานตามซ้ำ ๆ พ่อเฝ้าสะอวมองผงกหัวหงิก ๆ น้องชายวัยอีกสองเดือนจะครบขวบของกำพลร้องไห้จ้าอยู่ในบ้าน (ช่วงสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 23)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงภาพของมารดา ที่มีปัญหากับบิดา จนไม่สามารถทนอยู่ต่อไปได้ ตัดสินใจทิ้งบุตรไปโดยไม่ใยดีความรู้สึกของบุตรชายอย่างกำพลและน้องชายที่ร้องไห้จ้า การขนของใช้ออกจากบ้านจนโล่ง สะท้อนถึงความใจร้ายใจดำของนางน้ำฝน ทั้งสามด้วยความโกรธแค้นทอดทิ้งบุตรได้อย่างเลือดเย็นที่สุด จนกำพลกลายเป็นคนเร่ร่อน ใช้ชีวิตไปวันหนึ่งๆ อย่างไม่มีจุดหมาย นอกจากนี้ยังพบภาพสะท้อนจากการบรรยายความรู้สึกของกำพล เมื่อขาดแม่นานเข้า เมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนาน ความรู้สึกของกำพลที่มีต่อมารดาจึงเปลี่ยนไป ดังนี้

นางน้ำฝน ช่วงสำราญ กลับมาแล้ว กำพลแทบปรับตัวไม่ทัน แม่กลับมาเหมือนที่เขาฝัน ทว่ามีบางสิ่งบางอย่างแปรเปลี่ยนไป กำพลยังไม่เข้าใจว่าสิ่งนั้นคืออะไร ได้แต่นึกเปรียบเทียบและบอกตัวเองเพียงว่า สิ่งเดียวกันนี้ยังมีอยู่ในระหว่างเขากับพ่อ แต่ระหว่างเขากับแม่ มันหายไปเสียแล้ว เพราะเขาไม่รู้ว่ามันคืออะไร จึงไม่รู้ว่าจะเรียกคืนมาได้อย่างไร

เพราะบางอย่างได้หายไป ทำให้กำพลไม่นึกอยากวิ่งไปหาแม่ ไม่นึกอยากเปล่งเสียงเรียก กระทั่งแม่เข้ามาทอดเขาไว้ กำพลยังมีได้ยกมือทอดตอบ

...เขาได้แต่มีนงต่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ส่วนนางน้ำฝน คล้ายถูกความรู้สึกผิดรุมกระหน่ำตลอดเวลา จึงร้องไห้กระซิกไม่หยุดหย่อน ทั้งที่มีภาระต้องจัดตั้งทำไม่ว่างเว้น (ช่วงสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 169-170)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงภาพของมารดาอย่างนางน้ำฝน ที่วันหนึ่งรู้สึกผิด จึงกลับมาหาบุตรมาอยู่ด้วย หวังที่จะชดเชยความผิดของตนเองที่ทำกับบุตรชาย หรืออาจจะมึปัญหากับสามีใหม่ แต่สุดท้ายนางน้ำฝนก็จากไป ทั้งกำพลให้ใช้ชีวิตตามลำพังเช่นเคย

ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิงในด้านสถานภาพและบทบาท ผู้วิจัยพบข้อมูลจากการศึกษา 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ผู้หญิงในฐานะบุตร พบว่า มีบทบาทของบุตรที่ดี คือเคารพและเชื่อฟังบิดามารดา บุตรที่แสดงบทบาทเป็นคนที่เกลียดบิดามารดา ไม่เคารพเชื่อฟัง และอกตัญญู ลักษณะดังกล่าวผู้เขียนได้สะท้อนผ่านตัวละครได้อย่างชัดเจน ประการที่สอง คือ ผู้หญิงในฐานะภรรยา จากการศึกษาค้นพบว่า มีทั้งภรรยาที่ปรนนิบัติ รับใช้สามี และภรรยาที่ไม่ยอมอ่อนข้อให้สามี สะท้อนปัญหาสังคมอันเกิดจากปัญหาภายในครอบครัว ตัวละครหญิงไม่ยอมแพ้แม้กระทั่งความเจ้าชู้ จนกระทั่งเลิกรากันไปใน

ที่สุด ประการที่สามคือ ผู้หญิงในฐานะมารดา ผู้วิจัยพบข้อมูล คือ มารดาที่ทำหน้าที่ได้อย่างดี ผู้เขียนได้สะท้อนลักษณะดังกล่าวได้อย่างละเอียด ลึกซึ้ง คือการอบรมเลี้ยงดูบุตรได้อย่างอบอุ่น มีความสุข ได้แก่ ขยายของกะทิ ฌัทรแม่ของกะทิ จากเรื่องความสุขของกะทิ นางลำพูนแม่ของสภา และกมลลา จากเรื่องปูนปิดทอง มารดาในบทกวีนิพนธ์ดอกไม้ที่หายไป ส่วนภาพของมารดาที่ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตร จนทำให้บุตรว่าเหว่ ขาดความอบอุ่นตั้งแต่ยังเล็กจนเติบโต ได้แก่ สายทอง มารดาของสองเมือง มารดาของบาติ จากเรื่องปูนปิดทอง นางน้ำฝนมารดาของกำพล จากเรื่อง ช่างสำราญ ซึ่งผู้เขียนได้สะท้อนผลกระทบของบุตรที่ถูกทอดทิ้งให้มีสภาพคล้ายคลึงกัน คือ ว่าเหว่ โดดเดี่ยว ขาดความรัก ความอบอุ่น เหมินห่างและเจ็บแค้นต่อมารดา จนอาจแสดงกิริยาหยาบคาย ไม่เคารพเชื่อฟัง กลายเป็นคนอกตัญญู ซึ่งผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าต้องใช้เวลายาวนานจึงจะเยียวยา รักษาบาดแผลในหัวใจของผู้เป็นบุตรเหล่านี้ได้

จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้เขียนไม่ได้สร้างตัวละครที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวให้มีโอกาสกลับตัวได้ทุกคน นั่นคือ บางคนหันมาทำร้ายตนเอง จนต้องจบชีวิตลง บางคนกลายเป็นอาชญากร ดิฉยาเสพติด ก่อความรุนแรงในสังคมและปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้เขียนน่าจะเจตนาให้เป็นภาพสะท้อนในทางบวกคือกระตุ้นให้ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือกันแก้ไขปัญหามาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าและสร้างสรรค์สังคมต่อไป

